

Omaohjaajamenetelmä nuorisokodissa

- Nuorten näkökulmasta

Viitanen, Taru & Rieki, Veera

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Omaohjaajamenetelmä nuorisokodissa - Nuorten näkökulmasta

Taru Viitanen & Veera Rieki
Sosiaalian koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Kesäkuu 2010

Tikkurila

Sosiaalialan koulutusohjelma

Viitanen Taru ja Riekki Veera

Omaohjaajamenetelmä nuorisokodissa - Nuorten näkökulmasta

Vuosi 2010

Sivumäärä 67

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata nuorisokodin osaston omaohjaajamenetelmää ja sen kehittämistä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mitä ajatuksia nuorella on omaohjaajuudesta ja, olisiko siinä jotakin kehitettävää. Työssä määritellään tutkimusaineiston avulla mitä omaohjaajuus on nuoren mielestä, mitä omaohjaajuus merkitsee nuorelle, sekä, mitkä ovat omaohjaajuuden kehittämiskohteita nuoren mielestä? Tutkielmamme teoreettinen viitekehys koostuu muun muassa nuoren kasvun ja kehityksen teoriasta, omaohjaajuuden teoriasta, sijaishuollon periaatteista sekä nuoren ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen teoriasta.

Opinnäytetyössämme on laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja. Haastattelimme viisi nuorisokodissa asuvaa nuorta, jotka olivat iältään 16- 18-vuotiaita.

Opinnäytetyössämme tuloksista käy ilmi, että nuoren ja omaohjaajan suhteeseen vaikuttavat nuoren ja omaohjaajan välinen tunneside, luottamus sekä henkilökemiat. Haastatteluissa nousi esiin, että nuorten mielestä omaohjaajan tulee olla ammattitaitoinen, nuoria ymmärtävä, joustava ja rento työntekijä. Nuoret kokivat omaohjaajat tärkeiksi, mutta avolaitoksessa ei nuorten mielestä ole helppoa rakentaa syvempää omaohjaajasuhdetta.

Johtopäätöksissä vastaamme tutkimuskysymyksiimme nuorten näkökulmasta ja pohdinnassa peilaamme vielä haastatteluissa esiin tulleita ajatuksia omaohjaajuudesta ammatillisesta näkökulmasta.

Asiasanat: Lastensuojelulaitokset, nuori, omahoitajajärjestelmä, vuorovaikutus

Viitanen Taru and Riekkö Veera

Personal Instructor Method in Youth Home- From Young People's Point of View

Year

2010

Number of pages 67

The purpose of this thesis was to describe and develop personal advisor method at a youth home for young people's point of view. The objective of this thesis was to survey what ideas young people have about personal advisor method and whether this method can be developed from the perspective of young people. The research questions were the following: What is personal advisor method according to young people, what does personal advisor mean to the young and how personal advisor method can be developed from young people's point of view.

The approach of this thesis was qualitative. The theoretical part of this thesis consisted of adolescent growth and development theory, personal advisor theory, foster care principles and theory about interaction between young and adult. The research data was collected by theme interviews. The research group consisted of five young boys who live at a youth home. The interviewees were 16 to 18 years old.

The results indicated that the relationship between young clients and personal advisor depends on emotional bond, trust and chemistry between them. According to the theme interviews, young people told that personal advisors should be professional, flexible and relaxed workers who understand young people. The interviewees felt that personal advisors are important but it is not easy to build a deeper relationship with them in an open child welfare institution.

In the conclusion part, the research questions are analysed from the perspective of young people. In the reflection part, ideas that emerged from the interviews are further elaborated from a professional point of view.

Keywords: personal instructor method, young, child welfare institution, interaction.

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tutkimuksen toteuttaminen	8
2.1	Tutkimuksen tarkoitus, tutkimuskysymykset ja -menetelmät	8
2.2	Tutkimusaineiston keruu ja analysointi	9
2.3	Tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta.....	10
3	Nuorisokoti lastensuojelun sijaishuoltojärjestelmässä	12
3.1	Lastensuojelu	12
3.2	Sijaishuolto	13
3.3	Nuorisokoti lastensuojelulaitoksena	14
3.4	Nuorisokotiin muuttamisen prosessi	15
4	Nuoren kasvu ja kehitys.....	16
4.1	Nuoruusikä.....	16
4.2	Nuoren kehitysvaiheet	17
4.3	Nuoruuden tuoma muutos	18
4.4	Ympäristön vaatimukset ja vaikutukset nuoren elämässä	19
4.5	Nuoren aikuistuminen	20
4.6	Lastensuojelunuori.....	21
4.7	Maahanmuuttajanuoret lastensuojelun asiakkaana	23
4.8	Nuori poika	24
5	Omaohjaajamenetelmä	25
5.1	Nuoren ja ohjaajan välinen vuorovaikutus	27
5.2	Omaohjaajasuhde	28
5.3	Omaohjaajan roolit	29
6	Aikaisempia tutkimuksia	30
6.1	Nuorisokodista maailmalle.....	30
6.2	Omaohjaajuus Viertolan vastaanottokodissa	31
6.3	Omaohjaajamenetelmä vaajakosken SOS- nuorisokodissa	32
7	Analyysi teemoittain.....	33
7.1	Vuorovaikutus.....	33
7.2	Arki	40
7.3	Kehittäminen.....	42
8	Yhteenveto	45
9	Johtopäätökset	47
9.1	Mitä omaohjaajuus on nuoren mielestä?	47
9.2	Mitä omaohjaaja merkitsee nuorelle?	48
9.3	Omaohjaajuuden kehittäminen nuoren näkökulmasta	51
10	Pohdinta	52

11	Lopuksi	55
	Lähteet	58
	Liitteet	60
	Liite 1. Haastattelukysymykset teemoittain	60
	Liite 2. Lupalappu.....	61
	Liite 3. Tutkimuslupahakemus	62

1 Johdanto

Opinnäytetyön aihe on omaohjaajuus lastensuojelulaitoksessa nuorten näkökulmasta. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mitä ajatuksia nuorella on omaohjaajuudesta ja, olisiko siinä jotakin kehitettävää. Opinnäytetyössämme yritämme saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin. Mitä omaohjaajuus on nuoren mielestä, mitä omaohjaajuus merkitsee nuorelle, sekä, mitkä ovat omaohjaajuuden kehittämiskohteita nuoren mielestä?

Oppinnäytetyö toteutettiin yhdessä pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa nuorisokodissa. Aineiston keruumenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja. Tutkimusryhmämme muodostui nuorisokodin kahdesta osastosta, jotka sijaitsevat eri toimipisteissä. Nuorisokoti on kolmeosastoinen, joissa asiakkaat ovat pääsääntöisesti 13- 18-vuotiaita poikia. Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskentelee nuorisokodin yhdellä osastolla, jossa hän toimii kahden pojan omaohjaajana. Eettisistä syistä, jätimme tämän osaston tutkimusryhmän ulkopuolelle, koska tämä olisi saattanut vaikuttaa tutkimuksemme luotettavuuteen.

Omaohjaajatyöskentely on yksi nuorisokodin tärkeimmistä korjaavan hoidon menetelmistä. Omaohjaajaksi nimetään yksi lastensuojelulaitoksen ohjaaja, joka sitoutuu lapsen hoitoon ja perehtyy hänen taustoihinsa sekä mahdolliseen erityisenhoidon tarpeeseen.

Opinnäytetyön aihepiiri sekä näkökulma tulivat nuorisokodista. Nuorisokoti toivoi, että tekisimme tutkimuksen omaohjaajamenetelmästä nuorten näkökulmasta. Tartuimme ideaan, koska olemme molemmat kiinnostuneita nuorista ja ohjaajina toimimisesta. Tutkimuksemme on osa nuorisokodissa tehtävää hanketta, jonka yhtenä osana on koota käsikirja omaohjaajuudesta. Meidän tehtävämme tässä hankkeessa on kartoittaa nuorisokodin nuorten ajatuksia, kokemuksia sekä mahdollisia kehittämiskohteita omaohjaajuudesta.

Tutkimuksemme viiteteoria koostuu muun muassa nuoren kasvun ja kehityksen teoriasta, omaohjaajuuden teoriasta, sijaishuollon periaatteista sekä nuoren ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen teoriasta. Etsiessämme teoriatietoa omaohjaajamenetelmästä huomasimme, että kirjallisuutta aiheesta on melko vähän. Omaohjaajuus on suhteellisen uusi käsite, joka osaltaan vaikuttaa teorian vähäisyyteen. Omaohjaaja käsitteen sijasta törmäsimme omahoitaja käsitteeseen, jota käytetään sijaishuollon sijasta enemmän hoitopuolella. Opinnäytetöitä aiheesta on tehty, mutta useasti työt ovat käsitelleet omaohjaajuutta työntekijän näkökulmasta. Mielestämme olisi tärkeää saada nuorten ääni kuuluviin ja näin tuottaa mahdollista uutta tietoa omaohjaajuudesta. Nuorten kasvussa ja kehityksessä kerromme myös maahanmuuttajanuorista, koska nuorisokodin nuorista noin puolet on maahanmuuttajia.

2 Tutkimuksen toteuttaminen

2.1 Tutkimuksen tarkoitus, tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Hirsijärven (1986) mukaan tutkimuksen aiheen valintaa liittyy seuraavia asioita: aiheen yhteiskunnallinen merkitys, aiheen yleinen tutkittavuus, aiheen kiinnostavuus sekä näkökulman löytyminen. Opinnäytetyömme aihepiiri sekä näkökulma tulivat työmaailmasta käsin. Nuorisokoti toivoi, että tekisimme opinnäytetyön omaohjaajamenetelmästä nuorten näkökulmasta. Tartuimme ideaan, koska olemme molemmat kiinnostuneita nuorista ja omaohjaajuus on meille molemmille läheinen työn kautta. Sosiaalialan tulevana ammattilaisina meitä kiinnosti tutkia aihetta juuri asiakkaan näkökulmasta. Omaohjaajuudesta ei myöskään ole vielä paljoa tutkimusaineistoa juuri nuoren näkökulmasta käsin. Tutkimuksemme on osa Nuorisokodissa tehtävää omaohjaajan käsikirjaa.

Tutkimusmenetelmämme on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, koska kuvaamme todellista elämää nuorisokodissa. Kvalitatiiviseksi tutkimuksemme tekee myös se, että käytämme ihmistä tiedonkeruuvälineenä. (kts. Eskola & Suoranta 1998.)

Tutkimuksessamme etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä omaohjaajuus on nuorten mielestä?
2. Mitä omaohjaaja merkitsee nuorille?
3. Mitä kehitettävää omaohjaajuudessa on nuorten mielestä?

Tutkimuskysymyksillä halusimme saada tietoa nuoren ajatuksista omaohjaajuudesta ja sen kehittämisestä. Opinnäytetyössä koimme tärkeäksi, että saamme nuorten äänet kuuluviin. Huomasimme, että monesti omaohjaajuutta on tutkittu työntekijöiden näkökulmasta. Halusimme selvittää, mitä omaohjaajuus on nuoren mielestä sekä mitä se hänelle merkitsee. Lapset ja nuoret saattavat kokea omaohjaajuuden eri tavalla, kuin esimerkiksi nuorisokodin työntekijät. Tutkielmassa meitä kiinnosti se, mikä omaohjaajuudessa on hyvää ja mikä mahdollisesti huonoa nuorten näkökulmasta. Näin nuorilta saattaa myös mahdollisesti nousta esiin erilaisia omaohjaajuuden kehittämiskeinoja. Koimme tärkeäksi, että nuoret ovat osa omaohjaajamenetelmän kehittämistä, koska omaohjaajuuden on tarkoitus tukea nimenomaan nuoren kasvua ja itsenäistymistä nuorisokodissa.

2.2 Tutkimusaineiston keruu ja analysointi

Aineistonamme käytämme viiteteoriaa. Teoriamme koostuu nuoren kasvun ja kehityksen sekä omaohjaajuuden teoriasta. Apuna on käytetty myös lastensuojelun lainsäädäntöä ja sijaishuoltojärjestelmän pääpiirteitä. Aluksi ajattelimme, että nuoren kehityksen ja kasvun teoria olisi tärkeä opinnäytetyömme kannalta, mutta johtopäätöksissä kyseisen teorian osuus jäi kuitenkin vähäiseksi. Samoin kävi myös maahanmuuttajanuoren teorian kohdalla. Sen sijaan opinnäytetyön edetessä tärkeäksi teoriaksi nousi nuoren ja aikuisen välinen vuorovaikutus.

Tutkimusaineistoa hankittiin myös teemahaastattelujen avulla. Noin puolen tunnin kestoiset haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina nuorisokodin kahdella osastolla. Haastattelut nauhoitettiin nuorten luvalla, jotta litterointi olisi helpompaa ja aineisto saataisiin varmasti tarkkaan kirjattua. Yhden haastateltavan kanssa käytimme tulkkia. Nuoret olivat iältään 16-18-vuotiaita. Aikatauluerojen takia, emme saaneet haastateltua kaikkia osastojen poikia. Kaikki eivät myöskään halunneet osallistua haastatteluihin. Nuorisokodissa on kolme osastoa, mutta jätimme eettisistä syistä haastattelematta osaston, jossa toinen meistä työskentelee. Teemahaastattelukysymysten runko löytyy liitteistä. (Liite 1.)

Haastattelun tarkoituksena oli selvittää haastateltavien nuorten ajatuksia, tunteita sekä kokemuksia heidän omaohjaajistaan ja omaohjaajuudesta yleensä. Aluksi haastattelut oli tarkoitus pitää ryhmähaastatteluina mutta päädyimme yksilöhaastatteluihin käytännön syistä, sillä näin pystymme sopimaan jokaisen nuoren kanssa henkilökohtaisesti hänelle sopivan haastatteluajan. Näin nuorille ei myöskään tullut paineita esimerkiksi siitä, että he joutuisivat puhumaan muiden nuorten kuullen. Tämä myös sen vuoksi, että olimme kuulleet osastojen ohjaajilta, että poikien keskuudessa oli esiintynyt kiusaamista. Haastateltaville haluttiin tarjota mahdollisimman mukava ja turvallinen ympäristö puhua omaohjaajuudesta.

Teemahaastattelussa aihepiirit on määrätty etukäteen, mutta kysymyksiä ei ole lyöty tarkasti lukkoon. Kysymyksissä oli vain runko. Tärkeintä oli, että kaikki teemat käydään läpi, mutta se, mihin teemaan haastattelut painottuivat ja, missä järjestyksessä kysymykset käytiin läpi, riippui aina haastateltavasta. (Eskola & Suoranta 2003, 86.) Halusimme siis pitää haastattelumme mahdollisimman rentona ja miellyttävänä tilanteena nuorelle. Teemahaastattelu mahdollisti juttelun kaltaisen hetken ja mahdollisuuden nuorelle johtaa keskustelua. Teemahaastattelun runko mahdollisti myös strukturoidumman etenemisen jos haastattelu kulku tuntui väkinäiseltä.

Haastatteluiden jälkeen litteroimme aineiston nauhurin avulla mahdollisimman sanatarkasti. Litteroinnissa emme kirjanneet esimerkiksi puheen taukoja, koska puheen sävy ei liity

tutkimukseemme. Litteroinnissa saatoimme jättää pois myös toistuvia puheen tilkesanoja, kuten ”niinku”.

Haastattelut purettiin analyysissa teemahaastattelun teemojen muukaan. Analyysi jaettiin siis kolmeen teemaan, joita olivat vuorovaikutus, arki ja kehittäminen. Tämä osoittautui helpoimmaksi tavaksi tuoda esiin haastatteluiden sisältö, koska haastattelut rakentuivat loppujen lopuksi melko samalla tavalla. Tämä tarkoitti sitä, että vaikka teemahaastattelu antoikin haastateltavalle nuorelle mahdollisuuden kertoa aiheesta vapaasti, melkein kaikki kuitenkin tarvitsivat kertomisen tueksi valmiiksi kirjaamiamme tukikysymyksiä. Näin ollen teemahaastattelumme muuttuivat lopulta strukturoidummiksi, kuin aluksi oli tarkoitus. Kysymysten muoto ja järjestys riippui kuitenkin edelleen siitä, miten nuoren vastaukset johdattivat keskustelua.

2.3 Tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta

Kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä ratkaisuja. Ihmistieteissä joudutaan eettisten kysymysten eteen tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpinä eettisinä periaatteina ovat yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Muut eettiset kysymykset voivat koskea esimerkiksi vallankäyttöä, tutkijan toimintaa ammatti- ihmisenä, laillisuuskysymyksiä ja tutkimuksen rahoitusta ja sponsorointia. Varsinkin haastattelussa, jossa ollaan suorassa kontaktissa tutkittaviin, eettiset ongelmat ovat erityisen monitahoisia. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 19- 20.)

Eettisyyden kannalta tulimme siihen tulokseen, ettemme käytä opinnäytetyössämme tutkimamme nuorisokodin nimeä. Tähän päädyimme sen vuoksi, että kyseinen nuorisokoti on melko pieni laitos, jolloin haastateltavat voisivat olla helposti tunnistettavissa. Opinnäytetyössä käsiteltiin nuorisokodin kannalta arkaluonteisia asioita, jonka vuoksi halusimme suojella asiakkaiden lisäksi myös työntekijöitä. Koska opinnäytetyöstämme tulee julkinen, halusimme suojella myös itseämme opinnäytetyön tekijöinä.

Pyrimme koko opinnäytetyön ajan toimimaan läpinäkyvästi, eli niin, että kaikki toimintamme olisi tutkimusryhmämme kannalta avointa ja informoivaa. Tutkimusryhmälle muun muassa esiteltiin ennen teemahaastatteluiden tekoa tutkimuksemme tarkoitusta. Ennen haastattelupäiviä kävimme tutustumassa toimipaikkaan ja asiakkaisiin. Samalla esittelimme itsemme ja kerroimme muun muassa sen, että kyseessä on opinnäytetyömme, jonka tarkoituksena on tutkia omaohjaajuutta. Nuorille kerrottiin haastatteluiden sisällöstä, jotta he tietäisivät suurin piirtein mistä on kyse. Heille myös kerrottiin, että haastattelut nauhoitetaan, jotta niiden läpi käyminen olisi helpompaa ja, ettei mikään nuorten sanoma

asia unohtuisi. Samalla kävimme läpi myös kaikki salassapitoon liittyvät seikat, kuten sen, että yksikään haastateltava ei tule olemaan tunnistettavissa lopullisesta työstä ja vain me tulemme kuulemaan ja käsittelemään haastattelunauhoitteita. Nuorille kerrottiin myös, että Riekki työskentelee nuorisokodin toisella osastolla, mutta häntä koskee salassapitovelvollisuus, eli saamamme tieto ei leviä meidän kummankaan kautta nuorisokodin muille työntekijöille.

Toinen tämän opinnäytetyön tekijöistä työskentelee nuorisokodissa. Hän tekee sijaisuutta nuorisokodin yhdellä osastolla. Hän toimii yhden pojan ensisijaisena omaohjaajana ja toisen pojan toissijaisena omaohjaajana. Olemme hyödyntäneet teoriaa tehdessä, nuorisokodin omia materiaaleja laatukäsikirjaa sekä hoito- ja kasvatusopasta.

Olemme pohtineet sitä, vaikuttiko toisen työskentely nuorisokodissa haastatteluihin. Oliko siitä haittaa vai hyötyä? Olemme miettineet myös sitä, oliko haastateltavien helpompi vastata tutulle haastattelijalle vai vaikuttiko haastattelijan tuttuus vastausten todellisuuteen. Vaikka kuinka vakuutimme olevamme salassapitovelvollisia, pohdimme ajattelivatko nuoret edelleen, että haastattelujen sisältö saattaisi vuotaa nuorisokodin omaohjaajien tietoon. Tällöin he eivät välttämättä vastanneet kysymyksiimme täysin rehellisesti tai saattoivat jättää jotakin oleellista kertomatta. Toisaalta mielestämme oli hyvä, että toinen meistä tunsikin ennalta nuorisokodin ja toinen toi opinnäytetyöhön nuorisokodin ulkopuolisen henkilön näkökulman.

Koska osa nuorisokodin pojista oli sijoitettu osastolle avohuollon tukitoimena ja kaikki haastateltavat olivat alaikäisiä, laadimme lupalomakkeet heidän vanhemmilleen. Lupalomakkeessa kysyimme vanhemman suostumusta sille, että hänen lapsensa osallistuisi tutkimukseemme ja selitimme tutkimuksemme ideaa. Ongelmaksi kuitenkin muodostui, että monen nuoren kohdalla vanhempia oli vaikea tavoittaa tai toisen huoltajan yhteistietoja ei löytynyt laisinkaan. Pelkäsimme, että tutkimusryhmämme supistuu liian pieneksi. Otimme yhteyttä sosiaaliviraston lakimieheen ja kysyimme häneltä neuvoa asiassamme. Lakimiehen mukaan yli 15- vuotta täyttänyt voi itse päättää osallisuudestaan tutkimukseen, ilman huoltajan lupaa. Hänen mukaansa olisi kuitenkin eettisesti hienovaraista ilmoittaa myös huoltajille, mihin nuori on osallistumassa. Tässä vaiheessa kaikkien haastateltavien huoltajille, tai ainakin toiselle huoltajalle oli lähtenyt lupalomake. Tulimme siihen tulokseen, että näin olemme ainakin ilmoittaneet opinnäytetyöstämme ja nuoret saavat itse päättää osallistuvatko he siihen vai eivät.

Luotettavuuden kannalta oli tärkeää muistaa, mistä lähtökohdista tutkimusta tehdään. Meidän tulisi tarkastella teorian lisäksi sitä, miten omaohjaajuuden tutkiminen nuorten

näkökulmasta parantaisi omaohjaajamenetelmää nuorisokodissa. Tarkoituksena oli saada esille juuri nuoren näkemys omaohjaajuuden merkityksestä ja tarpeellisuudesta. Luotettavuuden kannalta oli myös tärkeää muistaa oma rooli tutkijana. Esimerkiksi haastattelutilanteissa varoimme alituisesti johdattelemasta nuorta vastauksissa. Luotettavuuteen vaikutti myös se, että pyrimme litteroimaan haastattelut mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Näin tilanne oli edelleen tuoreessa muistissa.

3 Nuorisokoti lastensuojelun sijaishuoltojärjestelmässä

3.1 Lastensuojelu

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi järjestettävä ehkäisevä lastensuojelu. Lastensuojelun on edistettävä lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Samalla lastensuojelun tulee tukea kasvattajia lapsen huolenpidossa ja kasvatustehtävässä. Lastensuojelun on myös pyrittävä ehkäisemään ja puuttumaan lasta tai perhettä koskeviin ongelmiin riittävän varhain. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja sitä toteutettaessa on otettava huomioon lapsen etu. Tällöin on kiinnitettävä huomiota siihen miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen, hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Huomio on myös kiinnitettävä siihen, että lapsi saa mahdollisuuden tulla kuulluksi sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon. Tärkeää on myös, että lapsi saa hellyyttä sekä hänen toivomuksiaan ja taipumuksiaan vastaavan koulutuksen. Lisäksi lapselle tulee taata turvallinen kasvuympäristö, ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus sekä mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omissa asioissaan. (Räty 2007, 20- 30.)

Lastensuojelun turvana on lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen oikeuksista on säädetty erikseen Suomen perustuslaissa sekä Suomessa voimaan tulleissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja erityisesti lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Nämä korostavat lapsen edun huomioon ottamista kaikessa viranomaistoiminnassa. Samalla korostuu myös julkisen vallan velvollisuus varata riittävästi voimavaroja perheelle ja lapselle palveluja järjestettäessä. Lastensuojeluun vaikuttavat myös laajalti monet muut lait, sillä lapsen oikeuksia ei voida turvata vain lastensuojelulain keinoin. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lastensuojelutehtävä. (Suomen laki 2007, 614- 623; Räty 2007, 17.)

Lasten hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään monilla yhteiskunnallisilla toimilla. Kyseessä on lapsen elinympäristön turvallisuus ja esimerkiksi riittävät mahdollisuudet leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Merkityksellistä on, millaisia lapsen arjen ympäristöt ovat. Vanhempien ohella lapsen kehitykseen vaikuttavat myös päivähoito- ja varhaiskasvatustalvet, koulu, harrastustoiminta ja muut lähiympäristöt sekä -yhteisöt. Lasten elämään vaikuttavat myös monet yhteiskunnalliset päätökset, kuten liikenneratkaisut, alkoholipolitiikan toteuttaminen sekä vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut. (Räty 2007, 17.)

3.2 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Huostaan otettu lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi myös vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin paluuta kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen, tai kun se on lapsen edun mukaisesti perusteltua. Huostaanotto on aina väliaikainen toimenpide ja tavoitteena on lapsen palauttaminen takaisin perheeseensä. Sosiaalihuollon viranomaisilla on velvollisuus tukea vanhempia ja lasta tässä päämäärässä sekä pyrkiä tähän päämäärään johdonmukaisesti omalla toiminnallaan. (Suomen laki 2007, 617- 618; Räty 2007, 293.)

Sijaishuoltopaikan on oltava lapsen etujen mukainen. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin. Huomio tulee myös kiinnittää lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon jatkuvuuteen. Samalla on huomioitava mahdollisuuksien mukaan lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. Lapsen ikä tulee myös ottaa huomioon sekä mahdollisuuksien mukaan lapsen etuun vaikuttavat muut tekijät, kuten harrastukset, kouluopinnot. On myös mietittävä, pystyykö sijaishuoltopaikka vastaamaan lapsen ongelmiin, jolloin sijaishuoltopaikan henkilökunnan koulutuksella ja määrällä saattaa olla vaikutusta. Lapsella on oikeus päästä huostaan, jos tilanne niin vaatii sekä näin ollen ehdoton oikeus saada toimielimeltä hänen tarpeidensa mukaista hoitoa ja huolenpitoa sijaishuollon aikana. (Räty 2007, 297- 303.)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän ja lapsen hoidosta sekä kasvatuksesta vastaavan sijaishuollon työntekijän tulee olla yhteistyössä sijoitetun lapsen, hänen vanhempansa tai huoltajansa kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun

työntekijän on arvioitava yhdessä lapsen, lapsen vanhemman ja sijaishuoltopaikan edustajan, esimerkiksi omaohjaajan, kanssa lapselle annettavan hoidon ja kasvatuksen sisältöä ja muotoa. (Räty 2007, 297- 303.)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava, että sijaishuollossa olevalle lapselle selvitetään hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, miksi hänet on otettu huostaan ja selostettava toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai aiotaan ryhtyä. Selvityksen voi antaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu sijaishuoltopaikassa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö, kuten omaohjaaja. Lapselle on järjestettävä riittävä mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti, muiden läsnä olematta sosiaalityöntekijäänsä, joka vastaa hänen asioistaan. (Suomen laki 2007, 617- 618.)

3.3 Nuorisokoti lastensuojelulaitoksena

Lastensuojelulaitoksia, jotka järjestävät huolenpitoa sijaishuoltona tai avohuollon tukitoimena, ovat esimerkiksi lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit sekä muut samankaltaiset lastensuojelulaitokset, kuten vastaanottokodit. (Lastensuojelulaki 417/2007, luku 10, 49§). Laitoksia ylläpitävät yleensä valtio, kunnat ja yksityiset yhteisöt (Sosiaaliportti). Laitoksessa annetun huollon sisältö määräytyy lapsenhuoltolain nojalla. Lapsen huollon tarkoituksena on muun muassa turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361, 1§.) Lastensuojelulaitoksessa on oltava riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä tarpeellinen määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä. Lapsella on oltava mahdollisuus rauhalliseen yksinoloon ja oman identiteetin kannalta välttämättömään omaan alueeseen. (Lastensuojelulaki 2007, 57§.)

Nuorisokodin tarkoitus on luoda nuorelle mahdollisimman kodinomainen, turvallinen ja kuntouttava ympäristö. Eri lastensuojelulaitoksilla on myös omia erityisalueitaan, erityisen kiinnostuksen kohteita ja osaamisen alueita. Eri laitoksissa on erilaisia käytänteitä mutta usein lasten asioissa pidetään monenlaisia palavereja Näitä palavereja voivat olla esimerkiksi laitoksen sisäiset osastopalaverit, joissa käydään läpi lapsen arkea ja tilannetta. Palavereissa myös laaditaan nuorelle kasvat- ja hoitosuunnitelma ja arvioidaan sitä yhdessä nuoren sosiaalityöntekijän ja muiden nuorisokodin työntekijöiden kanssa. Palavereja pidetään luonnollisesti myös lasten vanhempien kanssa sekä erilaisia viranomaispalavereja, esimerkiksi koulun kanssa. Tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvoinnin lisääntyminen ja lapsen edun mukainen kehitys. Jokaisen nuorisokodin päivärytmin tulisi olla mahdollisimman

säännöllinen ja rutiininomainen, sillä se luo nuorelle turvallisuuden tunnetta ja tunnetta elämönhallinnasta. Lastensuojelulapsille - ja nuorille jo normaali arki on kuntouttavaa. Nuorisokodin nuorille pyritään tarjoamaan myös harrastusmahdollisuuksia koska myös harrastukset tukevat hoitoa ja kuntoutumista. (Sosiaaliportti 2008.)

Opinnäytetyömme nuorisokoti antaa itsenäistä hoitoa ja kasvatusta 13- 18-vuotiaille. Nuorisokodissa on kolme osastoa. Opinnäytetyössämme käytämme vain kahta nuorisokodin osastoa. Nuorisokodin toiminnasta vastaa johtaja. Osastoilla työskentelee ohjaajia, erityissosiaalityöntekijä, vastaavat ohjaajat sekä kotihuollonohjaajat. (Nuorisokodin omat materiaalit 2009.)

3.4 Nuorisokotiin muuttamisen prosessi

Kun nuori sijoitetaan pois omasta kodistaan, hänen kasvuolosuhteensa ovat vaarantuneet, jolloin sijoitus nähdään tarpeellisena nuoren kehitystä ajatellen. Nuorisokodin perustehtävä on taata nuorelle turvallinen kasvuympäristö, tasapainoinen ja tuettu kehitys sekä erityinen suojelu. (Laakso 2009, 57.) Nuorisokodissa tavoitteena on saada aikaan muutos nuoren tai hänen perheensä tilanteessa, jotta nuori voisi mahdollisesti palata kotiin tai ainakin saada välit kuntoon perheensä kanssa. Tavoitteena on myös nuoren terveyden edistäminen sekä ongelmien ehkäisy. (Nuorisokodin omat materiaalit.)

Nuori sijoitetaan nuorisokotiin kiireellisenä sijoituksena, huostaanottopäätöksellä, avohuollon tai jälkihuollon sijoituksella. Nuoren oma sosiaalityöntekijä tekee sijoittamiseen liittyvät päätökset ja vastaa myös sijoituksen jälkeen prosessista ja siitä, että se toteutuu lastensuojelulain mukaisesti. Kun sijoituspäätös nuorisokotiin on tehty, nuori käy nuorisokodissa tutustumiskäynnillä. Hänen mukanaan on yleensä sosiaalityöntekijä sekä vanhemmat. Tutustumiskäynnillä esitellään tilat, toiminta-tavat sekä säännöt. Kun sosiaalityöntekijä on tehnyt päätöksensä nuoren sijoituksesta, nuori muuttaa nuorisokotiin. Muuttoon liittyvistä asioista sovitaan joko tutustumiskäynnillä tai myöhemmin puhelimitse joko nuoren kanssa tai sosiaalityöntekijän kanssa. (Nuorisokodin omat materiaalit.)

Ennen nuorisokotiin muuttamista on tärkeää, että nuori on tavannut omaohjaajansa ja, että muille nuorisokodissa asuville nuorille on kerrottu uuden nuoren tulosta. Muuttopäivän kulusta nuori on jo sopinut omaohjaajansa kanssa aiemmin. Omaohjaaja on vastaanottamassa nuorta nuorisokodissa tai menee hakemaan nuorta sovitusta paikasta. On tärkeää, että omaohjaaja on varannut riittävästi aikaa nuorelle muuttopäivänä, koska nuorella saattaa olla paljon kysyttävää ja nuori tarvitsee tukea sekä läsnäoloa. Nuoren turvallisuuden tunteen vahvistaminen heti muuttopäivästä lähtien on tärkeää, mikä edellyttää omaohjaajalta aikaa

ja vastuunottamista. Nuori saa nuorisokodista oman huoneen, johon saa tuoda omia tavaroitaan. Oma-ohjaaja esittelee nuorelle nuorisokodin tilat, muut asukkaat sekä henkilökunnan. Oma-ohjaaja ja nuori käyvät vielä yhdessä läpi nuorisokodin toiminta-tavat ja säännöt sekä nuoren oikeudet. (Nuorisokodin omat materiaalit.)

Muuton jälkeen pidetään mahdollisimman nopeasti tuloneuvottelu. Tuloneuvottelun kutsuu koolle nuorisokodissa nuorelle nimetty omaohjaaja. Neuvotteluun osallistuvat omaohjaajan lisäksi nuori, sosiaalityöntekijä sekä vanhemmat. Neuvottelussa sovitaan nuorisokodissa asumiseen liittyvät asiat, kuten kotilomat ja yhteydenotot vanhempiin. Tuloneuvottelussa käydään myös läpi sijoituksen prosessi sekä mietitään nuoren sijoituksen ajan tavoitteita. Ideaali tilanne olisi, että tuloneuvottelun olisi ennen nuoren nuorisokotiin muuttoa, mutta koska usein sijoitukset tapahtuvat niin nopeasti, ettei neuvottelun pitäminen ennen muuttoa ole mahdollista. Heti asumisen alussa nuori ja omaohjaaja luo nuorelle päiväohjelman. Päiväohjelma voi sisältää koulua, työvoimatoimiston kurseja, viranomaisten tapaamisia tai harrastuksia. (Nuorisokodin omat materiaalit.)

Kun nuori täyttää 18- vuotta, nuori siirtyy yleensä osastolta Lastensuojelun tukiasuntoon (LASTU) asumaan. Nuorella on myös mahdollisuus siirtyä osastolta hieman ennen täysi-ikäisyyttä asumisharjoitteluun, jossa voidaan tuetusti harjoitella itsenäistä asumista. Jos nuoren itsenäistymistä vaativat taidot ovat vielä heikkoja, voidaan nuori pitää osastolla täysi-ikäisyyden jälkeenkin. (Nuorisokodin omat materiaalit.)

Ennen kuin nuori täyttää 18- vuotta, nuorelle annetaan enemmän vastuuta ja opetetaan itsenäistä elämää vaativia taitoja, kuten ruuan laittoja ja asioiden hoitamista itsenäisesti. Jos itsenäistyminen on sujunut hyvin, nuorelle saatetaan tarjota paikkaa nuorisokodin asumisharjoittelusta. Asumisharjoittelusolut ovat kaksipaikkaisia eli niissä on aina kaksi asumisharjoittelijaa. Solut eivät ole osastojen yhteydessä, joten ohjaaja ei ole aina saatavilla. Asumisharjoittelusta vastaa kaksi ohjaajaa, jotka päivystävät pääsääntöisesti klo 8.00- 22.00. Asumisharjoittelijaohjaajat seuraavat nuorten itsenäistä asumista ja antavat tukea asioiden hoitamisissa. Asumisharjoittelu on tuetumpi asumismuoto kuin lastensuojelun tukiasunnot. (Nuorisokodin omat materiaalit.)

4 Nuoren kasvu ja kehitys

4.1 Nuoruusikä

Nuoruusikä on lapsuuden ja aikuisuuden välinen vaihe, jota kutsutaan adolesenssiksi. (Kalliopuska 2005) Aikuisuuden jälkeen nuoruus on pisin kehitysvaihe, joka kattaa suunnilleen

ikävuodet 10- 22. Nykyaikana aikuistuminen vaatii kuitenkin enemmän aikaa kuin esimerkiksi 1950- luvulla, joten nuoruusiän katsotaan kestävän jopa 25 ikävuoteen. Nuoruus muodostaa yhtenäisen jakson, johon kuuluu neljä, toisiinsa sidoksissa olevaa kehitystehtävää. Nuoruusiän kehitysvaiheet tapahtuvat limittäin ja siksi kehittyminen nuoruusiässä on hyvin yksilöllistä. (Vuorinen 1998.) Elämänkaaripsykologiassa korostetaan, että ihmisen kehityksen eri vaiheet eroavat erityisesti sen mukaan, millaisia sosiaalisia odotuksia, normeja, rooleja ja mahdollisuuksia yhteiskunta, sen eri instituutiot ja kulttuuri kohdistavat yksilöön (Lyytinen, Korkiakangas & Lyytinen 1997).

Eri elämänvaiheissa ihmisen täytyy laajentaa ja lujittaa minänsä sisäistä määräysvaltaa. Tämä tarkoittaa, että ihminen kokee minän toiminnot omikseen eli itse tuotetuiksi. Siksi minän tehtävänä on saada hallintaansa ne ajatukset ja tunteet, joita ympäristö ja elimistö herättävät yksilössä. (Vuorinen 1998, 5-7.) Minän kehitys rakentuu perättäisistä, laadullisesti erilaisista vaiheista, kehitysvaiheista. Yksilö siirtyy uuteen kehitysvaiheeseen, kun hän sisäistää tarpeeksi uusia toimintavalmiuksia. Minäkokemus, eli minuus on muun muassa tietoisien ja tiedostamattomien ajatusten, mielikuvien, tunteiden ja toiveiden kokonaisuus, jonka sisältönä ovat yksilö itse ja hänelle tärkeät ihmissuhteet. Minäkokemus kattaa siis toisaalta omasta ruumiista muodostetut havainto- ja mielikuvat sekä toisaalta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta sisäistetyt mielikuvat. Kussakin kehitysvaiheessa minän kehityksen suuntana on mahdollisimman suuren sisäisen autonomian eli itsenäisyyden saavuttaminen ja sen lujittaminen. Tämä tapahtuu kehitysvaiheelle ominaisten edellytysten puitteissa ja ongelmien puristuksessa. (Vuorinen 1998, 27- 70.)

4.2 Nuoren kehitysvaiheet

Ensimmäinen kehitysvaihe on esinuoruus, joka tapahtuu noin 10- 12-vuoden iässä. Puberteetti käynnistää nuoruusiän kehityksen ja vaatii nuorta muokkaamaan minuuttaan. Tämä vaihe koettelee erityisesti kehominuutta, eli kehon sopeutumista puberteetin tuomiin muutoksiin. Toinen kehitysvaihe on varhaisuoruus noin 12- 14-vuoden iässä. Tässä vaiheessa psyykinen murros näkyy selvästi ulospäin, kun nuori kokeilee vanhemmista itsenäistymistä, arvostelee heitä ja etsii kodin ulkopuolisia ihmissuhteita. Myös erilaisten roolien kokeileminen ikätovereiden kanssa yleistyy. Kolmannessa kehitysvaiheessa, 14- 16-vuotiaana, käydään läpi varsinaista nuoruutta. Pyrkiessään itsenäistymään vanhemmistaan, nuori saattaa olla täynnä negatiivisia tunteita. Hän ajattelee itsekeskeisesti ja on usein ärtynyt. Ystävyysuhteet tukevat edelleen nuorta hänen rakentaessaan vanhemmista riippumatonta sisäistä maailmaansa. Viimeinen kehitysvaihe on myöhäisnuoruus noin 16- 20/25-vuotiaana. Tällöin nuori tasaantuu pikkuhiljaa, hänen itsearvostuksensa vahvistuu ja tunne- elämänsä vakiintuu.

Kun nuoren identiteetti on selkiytynyt riittävästi, hän on valmis aikuisuuteen. Onnistuneen nuoruusiän pääsaavutuksena on siis eheä identiteetti. (Vuorinen 1998, 202- 232.)

Nuoruus on näin ollen tietynlainen siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruuden aikana yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi, oppii keskeiset yhteisössä tarvittavat taidot ja valmiudet, itsenäistyy omasta lapsuuden perheestään, etsii ja valitsee myöhemmät aikuisuuden roolit ja positiot sekä muodostaa käsityksen omasta itsestään nuoruusiän tapahtumien pohjalta. Nuoruusiän kehitystä ohjaavat siis monet biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja jopa yhteiskunnalliset tekijät, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Nämä tapahtumat muuttavat lapsen suhteen niin ympäristöön kuin omaan itseensä. Ne luovat myös uusia haasteita ja valmiuksia oman elämän ohjaamiselle. (Lyytinen ym. 1997, 256- 262)

4.3 Nuoruuden tuoma muutos

Nuoruusiässä maailma avartuu ja nuoren olemukseen ilmaantuu aikuisen tunne- elämän, ajattelun ja käyttäytymisen piirteitä. Ajattelun vahvistuessa persoona selkiytyy ja jäsentyy. Aikuisen tietoisuuden terävyyttä nuorella ei kuitenkaan vielä ole. Nuori ei esimerkiksi kykene vielä ajattelemaan asioita kovin pitkälle. Nuoruudessa tunteet tulevat olennaisesti esille ja voimistuvat. Tunteiden määrä voi aiheuttaa nuoressa kuohuntaa. Myös itsekorostus ja omapäisyys nostavat päätään. Joskus nuori ei pysty hallitsemaan tunne- elämäänsä ja impulsiivisia halujaan. Kaikki on ennen kokematon ja siksi hämmentävää. Tästä voi aiheutua myös arkuutta ja ujoutta. Varsinkin murrosikä voi merkitä vakavaa kriisiä nuoren elämässä. Voi olla, että nuori sulkeutuu kuoreensa ja vetäytyy sosiaalisesta kanssakäymisestä. Toisaalta nuori saattaa villiintyä uusien tuntojensa ja maailman houkutusten imussa. Näin hän ei itse välttämättä koe kriisiä mutta hänen läheisensä saattavat tuntea muutoksen vaikeaksi tai uhkaavaksi. (Turunen 2005, 113- 138.)

Tunteiden erityiseen kuohuun ovat syynä joskus tunne- elämän vaikeudet, jotka saattavat johtua menneistä kokemuksista, kasvatustaustasta ja esimerkiksi perheoloista. Nuori ei pysty pitämään ympäristön ongelmia ulkopuolellaan, vaan niistä tulee omakohtaisempia. Tunteiden herätessä ja sisäistyessä ne muuttuvat henkilökohtaisen kipeiksi tai saattavat ajaa konflikteihin ympäristön kanssa. Yleensä nuori ei vielä kykene käsittelemään vaikeuksia itse, vaan tarvitsee tukea ja ymmärrystä. Selvien rajojen asettaminen voi olla välttämätöntä. Nuoria ei kuitenkaan tule pakottaa ylivoimaisiin tekoihin, vaan heille on annettava aikaa tottua elämän muotoihin ja vaatimuksiin. (Turunen 2005, 113- 138.)

Murrosiässä nuorten ystävyysuhteet muuttuvat sisäistyneemmiksi. Nuoret tavoittavat uudenlaisen ystävyuden, toveruuden ja läheisyyden, joka auttaa kehittymään sosiaalisesti. Heillä on suuri tarve päästä käsittelemään omia tunteitaan vertaisryhmässä. Myös viiteryhmät, joihin nuoret samaistuvat ja joista he ottavat mallia, laajenevat. Näitä viiteryhmiä muodostavat muun muassa nuorisokulttuurin virtaukset, kuten musiikkiteollisuus muodostavat erilaisia viiteryhmiä. Nuoruusajalle on tyypillistä myös ryhmäytyminen tai niin sanottu jengiytyminen. Tämä on luonnollinen sosiaalisen kehityksen esivaihe, joka tukee nuoren kehittymistä sosiaalisen yhteisön jäseneksi ja auttaa häntä itsenäistymään esimerkiksi vanhemmistaan. Yhteisyyden avulla omaehtoisuus, omaperäisyys ja itsenäisyys voimistuvat, kun nuori löytää sen, mihin ja miten hän haluaa liittyä. Myös seksuaalisuus, kiintymys toiseen ihmiseen on tärkeä osa kehittymistä. Ihminen kaipaa yhteyttä toiseen ja kaipuun yksi ilmentymä on eroottinen rakkaus. Näin nuori oppii käsittämään toisen ihmisen arvon, ja näin sosiaalisista suhteista tulee merkittävämpiä. (Vuorinen 1998, 213.)

4.4 Ympäristön vaatimukset ja vaikutukset nuoren elämässä

Nuori herää arvioimaan ympäristöään. Tällöin hän saattaa esimerkiksi huomata, ettei hänen vanhempansa olekaan täydellisiä. Arviointi on tärkeä tuki itsetietoisuuteen kasvavalle persoonalle. Se saattaa olla jopa rajua arvostelua ja vihaa esimerkiksi opettajia kohtaan. Myös yhteiskunnan virheet iskevät nuoren silmään rajuna epäkohtina. (Vuorinen 1998, 216.) Nuoreen vaikuttavat ympäristön vaatimukset aikuisten maailmasta ja vertaisryhmistä. Vallitsevat vaatimukset ovat tapoja, arvostuksia, ihanteita, normeja, muotoja, käytänteitä, käsityksiä, uskomuksia, muotivirtauksia tai maailmankatsomuksia. Tyypillistä niille on, että ne ovat vallassa tai vallitsevat joko koko yhteiskunnassa tai sen osaryhmissä, esimerkiksi nuorisoyoukoissa. Vaatimusten vastainen käyttäytyminen, esimerkiksi pelkkä ”moka”, saattaa hävettää. Vaatimukset ja herkistynyt häpeä sitovat nuoren usein viiteryhmiensä arvostuksiin. Tällöin on vaikeaa esiintyä oletettuja vaatimuksia vastaan, koska torjutuksi tuleminen pelottaa. Häpeä liittyy siis vahvasti hyväksytyksi tulemisen tarpeeseen. Näin ollen hyväksytyksi tulemisen paineessa mutta myös uteliaisuudesta nuori voi tehdä asioita, joilla on huonoja seurauksia. Uhmakas käytös, uhkarohkeus, alkoholin ja tupakan käyttö tai huumekekeilut saattavat johtua korostuneesta tarpeesta tulla hyväksytyksi tai arvostetuksi jossakin ryhmässä. (Lyytinen ym. 1997, 269- 271.)

Häpeän tunne ja syrjäytymisen pelko saattaa ajaa nuoren välttämään sosiaalisia suhteita. Hän kokee esimerkiksi ainaista epäonnistumista. Joskus nuori saattaa paeta yksinäisyyteen ja eristäytyä. Tällöin nuori saattaa tarvita ympäristön tukea pyrkiessään tasavertaiseksi osallistujaksi yhteisöihin. Esimerkiksi ystävyys johonkin samanikäiseen tai vanhempaan ihmiseen rakentaa itseluottamusta. Hyvä ihmissuhde tasapainottaa tietä myös muihin

sosiaalisiin suhteisiin. Ihmissuhteiden lisäksi esimerkiksi harrastukset voivat kehittää nuoren itsetuntoa. (Vuorinen 1998, 230- 231.)

Häpeän tunteen rinnalla kulkee myös vihan tunne, joka liittyy nuoren itsenäistymiseen. Aikuiset ja vanhemmat ovat tavallaan valtasuhteessa lapseen, koska he ovat jäsentäneet hänen elämäänsä tähän asti. Jos kasvatustehtävä on otettu vastuullisesti, he ovat myös huolehtineet lapsesta. Viha kuuluu tyypillisesti tilanteisiin, joissa valtaa jaetaan tai rajoja uusitaan. Näin ollen se liittyy myös vallan puolustamiseen tai sitä vastaan hyökkäämiseen. Jotta nuori voi itsenäistyä, pitää hänen päästä eroon häntä vallassa pitävistä henkilöistä tai muodoista. Käytännössä tämä ei onnistu ilman vihanpurkauksia tai vihoittelua. Nuori alkaa vetää rajaa oman persoonansa ympärille ja itsenäistyä. Vihanpurkaukset saattavat olla hyvinkin vahvoja. Vanhemmilla on silti vastuu hänestä. Tämä tuottaa tasapainoilua ja huolta. Heräävä viha hakee jonkin kohteen, koska se tarvitsee sitä. Vastuulliset aikuiset pyrkivät pitämään huolta lapsistaan, mutta toisaalta päätösvaltaa tulee luovuttaa pikkuhiljaa kehittyvälle nuorelle. Viha on myös keino tukahduttaa sisäiset paineet, joiden takana voi olla häpeä. Näin ollen lapset, jotka ovat kasvaneet puutteellisissa tai epäjohdonmukaisissa oloissa, kehittävät persoonaansa usein hellittämättömän vihan ja vihamielisyyden. Tämä on haavoittuneen sielun suojelua. (Vuorinen 1998, 212.)

4.5 Nuoren aikuistuminen

Aikuistuminen näkyy tasapainoisemmissa asenteissa ympäristöön. Olemus on aiempaa keskittyneempi ja harkitsevampi. Yleisesti aikuisuus on huolenpitoa ja vastuuta omasta elämästä. Aluksi vastuu käsittää vain välittömät läheiset mutta iän karttuessa myös yhteiskunnallinen vastuu kasvaa. (Turunen 2005.) Nuori alkaa olla jo itsenäinen persoona, jolla on omat mieltymykset, käsitykset ja elämänsuunta, joista hän saattaa pitää tiukasti kiinni. Ne eivät välttämättä ole vielä vakiintuneita ja näin ollen vaihtelevat helposti. Nuori kaipaa vielä tilaa ja aikaa etsiä itseään. Tunnustelu johtaa yleensä pikkuhiljaa joidenkin tehtävien ja roolien löytämiseen. (Turunen 2005, 113- 138.)

Monet nuoret vakiinnuttavat myöhäisnuoruudessa yhteisön normeja riittävästi vastaavan identiteetin. Tämä sosiaalisaation synty on vaatinut nuorelta paljon ponnisteluja esimerkiksi koulussa, työssä sekä yksityiselämässä suhteessa vanhempiin ja muihin aikuisiin sekä sisaruksiin ja ikätovereihin. Nuoruusiän kehityksen huipentumana liittyy omakohtaisen maailmankuvan ja elämäntutkimuksen luomiseen. (Vuorinen 1998, 220.) Nuoruusiän lopulla saavutettavaa minäkokemusta kutsutaan sosiaalseksi minuudeksi, koska se saa yksilön elämäntutkimuksen avartuessa valtavasti uusia sosiaalisia sisältöjä. Minän ja minuuden valtapiiirin laajentuminen auttaa yksilöä toimimaan yhteisönsä aktiivisena jäsenenä ja luomaan

rakentavia vuorovaikutussuhteita erilaisiin ihmisryhmiin. Näin pitkälle päästyään yksilön aikuisuus voi alkaa. Nuoruusiän onnistuneet kokemukset luovat pohjaa sille, että yksilö uskaltaa lähteä tavoittelemaan aikuisuuden hedelmiä, anteja ja haasteita. (Vuorinen 1998, 230- 232)

4.6 Lastensuojelunuori

Lastensuojelulaissa pidetään lapsena alle 18-vuotiasta ja nuorena 18- 20-vuotiasta. Lapsella ja nuorella on ikään ja kehitystasoon vastaavalla tavalla oikeus saada tietoa häntä koskevista lastensuojeluasiassa sekä mahdollisuus esittää mielipiteensä. Lapselle tulee siis antaa mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa sekä hallinnollisissa toimitissa. Tiedot on annettava lapsen ymmärtämällä tavalla ottaen huomioon esimerkiksi hänen kansallisuutensa, uskonnolliset tavat tai muut erityisolosuhteet. Tämän informointi- ja tietojenantovelvollisuuden johdosta asiakkaalla on mahdollisuus muodostaa oma käsityksensä asiasta ja ilmaista oma mielipiteensä viranomaisen esittämistä seikoista tai päätösehdotuksista. Mitä varttuneempi ja kehittyneempi lapsi, sitä suurempi merkitys on annettava hänen itsemääräämisoikeuden toteutumiselle. (Suomen laki 2007, 615; Rätty 2007, 30- 31.)

Jokaisella nuorella on oma tarinansa. Nuorisoiän kehitysvaiheiden lisäksi häneen vaikuttaa oma menneisyys ja taustat. Useimmiten nuoren sijoituksen syyt liittyvät lapsen laiminlyöntiin tai kaltoinkohteluun, koulunkäynnin epävakautteen ja rikosten tekemiseen. Taustalla vaikuttavat tavallisesti myös vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat tai parisuhteen jatkuvat ristiriidat, jotka kärjistyessä tekevät perhe- elämästä turvattoman. (Bardy & Känkkänen 2005, 178.)

Fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa kokenut nuori saattaa kärsiä ylimääräisestä pelosta, vihasta ja epäluottamuksesta. Väkivaltaa kärsinyt nuori voi kokea itsensä hyvinkin mitättömäksi, sillä häntä on todennäköisesti uhkailtu, tehty naurunalaiseksi, nöyryytetty, vähätelty ja kohdeltu piittaamattomasti. (Paavilainen & Pösö 2003, 14- 16.) Reinikaisen (2009, 34) tekemässä tutkimuksessa haastatellut tutkimushenkilöt kokivat oman kodin kärjistyneen niin vanhempien, kuin nuortenkin puolesta ratkaisemattomaksi, jolloin ristiriidat olivat välillä hyvin rajuja. Samassa tutkimuksessa tutkimushenkilöt toteavat, että vaikeat olosuhteet kotona ovat olleet pääsyy sijaishuoltoon pääsystä tai joutumisessa. Samassa tutkimuksessa entiset lastensuojelunuoret kertovat, että läheiset sisarsuhteet olivat tärkeitä. Sisaruksilla oli usein samankaltaiset kokemukset epävakautta perheessä, jolloin toisilta saatu turva auttoi kestämään tilanteen.

Monet nuoret ovat saattaneet elää pitkään epävakaisissa olosuhteissa, osaamatta hakea apua ja heränneet avun tarpeeseen vasta nuoruusiässä (Reinikainen 2009). Voi olla, että nuoruusiässä kehitysvaiheiden tuoma valmius puolustaa itseään auttaa hakemaan apua kodin ulkopuolelta. Tällöin nuori pyrkii luomaan omaa käsitystä todellisuudestaan, jolloin myös minäkuva ja kuva vanhemmista muuttuvat. (Vuorinen 1998, 202- 232.) Kodin ulkopuolisessa elämässä ja ihmissuhteissa voi saada mahdollisuuden ja mallin normaalista, hyväksyttävästä tavasta toimia ja voiman vastustaa kodissa tapahtuvaa kaltoinkohtelua. (Reinikainen 2009, 43.)

Uuden lastensuojelulain myötä on kehittynyt paljon lapsikeskeisempi työote lastensuojelutyössä (Suomen laki 2007, 233- 234). Lapsen, tässä tapauksessa nuoren, kohtaaminen antaa mahdollisuuden ymmärtää paremmin sitä elämäntilannetta ja elämänpiiriä, minkä vuoksi lapsi on lastensuojelun asiakkaana. Näin voidaan saada selville myös ne voimavarat ja resurssit, jotka lapsesta tai nuoresta ja hänen perheestään löytyvät. (Heinonen & Metsälä 2009, 92.)

Yhä suurempi määrä lastensuojelun asiakkaista on murrosikäisiä nuoria ja heidän vanhempiaan. Tämä asia asettaa erilaisia haasteita lastensuojelutyölle. Lastensuojelussa tulisi ymmärtää entistä paremmin nuoruuteen liittyvät kehitystehtävät, nuoren suojautumiskeinot ja ”normaalin” nuoruuden häilyvä raja. Nuorella on lapseen verrattuna suuremmat mahdollisuudet hakea itse apua ja toisaalta toimia monella tapaa vaikuttaakseen omaan tilanteeseensa. Nuorella on usein myös laaja verkosto, jossa keskeisiä ihmisiä ovat muun muassa nuoren ystävät sekä koulu. (Heinonen & Metsälä 2009, 93.) Lastensuojelulainkin mukaan tulee huomioida nuoren oma tahto ja toiveet, oma verkosto ja elämänpiiri. Lisäksi on huomioitava nuoren vanhemmat ja perheen vuorovaikutus. (Suomen laki 2007, 233- 234.)

Nuorella on voinut ennen lastensuojelun piirin tuloa olla useita kontakteja eri viranomaisiin ja ammattilaisiin, kuten opettajiin, kuraattoriin, nuorisopsykiatriaan, nuorisotyöhön ja poliisiin. Kokemukset voivat olla niin negatiivisia kuin positiivisiakin. Moni nuori voi hakeutua lastensuojelun piiriin jopa itse mutta monesti nuori tulee myös vastoin tahtoaan. Tapahtumat saattavat tuntua nuoresta hyvinkin rankoilta, jopa vastenmielisiltä. Tällöin nuoren kohtaaminen oikealla tavalla on tärkeää. (Heinonen & Metsälä 2009, 93.) Avun tarpeen tunnistaminen ja aikuisen avun hyväksyminen voi kuitenkin haavoittaa nuoren mielikuvaa omasta pärjäämisestä ja elämäntilannasta. Tällöin nuori voi myös kieltää ongelmansa tai heijasta niitä muihin. Ristiriidat kotona voivat olla nuoren mielestä vain vanhempien ongelmia, eivät hänen. (Heinonen & Metsälä 2009, 97- 98.)

Nuori lastensuojeluasiakas voi olla hyvin pelokas ja varautunut. Nuorella voi olla esimerkiksi vääristynyt kuva lastensuojelusta muilta ihmisiltä kuten ystäviltä. Nuorelle voi olla myös vaikeaa myöntää halu elämäntilanteen parantamiseksi tai selvittämiseksi. Joskus ainoa tapa

välttää häpeän, syyllisyyden ja pelon tunteita on olla päästämättä ketään lähelle. Välttelyyn voi liittyä röyhkeys niin puheissa kuin teoissa. (Heinonen & Metsälä 2009, 98, 100.)

4.7 Maahanmuuttajanuoret lastensuojelun asiakkaana

Lastensuojelulaki turvaa lapselle tai nuorelle oikeuden olla osana omaa asiaansa. Laissa painotetaan myös lapsen tai nuoren edun ajamista, jolloin hänellä on oikeus muun muassa tulla kuulluksi. Oikeuksiin kuuluu myös, että hänen kieltään, kulttuuriaan ja uskontoaan kunnioitetaan ja ne otetaan huomioon lastensuojelutoimissa. (Suomen laki 2007, 233- 234.) Lapsen minän kannalta onkin tärkeää, että hänen kulttuurinsa säilyy jossakin muodossa myös lastensuojeluasiakkuuden ajan, näin nuoren on helpompi rakentaa omaa identiteettiään. Olisi siis esimerkiksi suotuisaa, että kodin ulkopuolelle sijoitettava nuori pääsisi paikkaan, joka tukisi jollakin tavalla hänen omaa kulttuuriaan. Suomessa tämä on kuitenkin harvoin mahdollista, koska maahanmuuttajia on lukumääräisesti vähän. Vaihtoehtona on sijoituspaikansijainti kohtuullisen välimatkan päässä kotoa ja yhteyksien ylläpito perheeseen. (Forsberg, Ritala- Koskinen & Törrönen 2006, 69- 95.)

Maahanmuuttaja nuorten ongelmat liittyvät usein suomenkielen oppimiseen ja näin koulussa pärjäämiseen. Kulttuurierot saattavat olla suuria. Esimerkiksi jossain perheissä saatetaan kurittaa fyysisesti, mikä ei ole Suomessa hyväksyttävää edes lain puitteissa. Kaiken lisäksi on nuori saattanut kohdata elämänsä aikana syrjintää ja jopa rasismia, joka on omalla tavalla vaikuttanut nuoren itsetuntoon. Esimerkiksi koulussa maahanmuuttajanuorilla on heikosta kielitaidosta johtuvia ymmärtämisvaikeuksia, mikä vaikeuttaa keskittymistä ja aiheuttaa levottomuutta. (Forsberg ym. 2006, 69- 95.)

Lastensuojelun asiakkuus ja erityisesti sijoitus kodin ulkopuolelle saattaa leimata maahanmuuttajanuoren ja -perheen myös oman yhteisön silmissä. Lastensuojelun toimenpiteiden perusteet ja sijaishuollon toiminnan luonne saattavat jäädä epäselviksi nuoren läheisille ja nuori saattaa leimautua poikkeavaksi tai huonotapaiseksi riippumatta kulttuurisen yhteisön erityisistä arvostuksista. On mahdollista, että nuori joutuu siis syrjityksi niin valtaväestön kuin oman yhteisön piirissä. Tämän vuoksi esimerkiksi kodin ulkopuolelle sijoitetuille maahanmuuttajanuorille oman perheen ja yhteisön hyväksyntä ja tuki on korvaamatonta. Itsenäistymisen kynnyksellä lähtömaan kulttuuri ja menneisyyden kokemukset voivat olla maahanmuuttajanuorelle tärkeitä identiteetin rakennusaineita. Erityisesti nuorilla kulttuuri on kuitenkin jatkuvassa muutoksessa. (Forsberg ym. 2006, 86- 95.)

4.8 Nuori poika

Pojilla on omanlaisensa tapa hahmottaa aikaa, tilaa, haasteita tai vuorovaikutusta. Yksilöiden eroavaisuus poikien kesken on valtavaa. Esimerkiksi pojille ominainen kyky hahmottaa järjestelmiä ja viehtymys järjestelmiin ei ole kaikilla pojilla vahvana piirteenä. (Cacciatore & Koiso- Anttila 2009, 10- 11.)

Poikien yhteisöt ovat haastavia. Heidän on hiljalleen kasvettava ymmärtämään ainakin kolmea todellisuutta. Poikien ja miesten kesken vallitsevat omat säännöt ja sävelet. Jakoa varteenotettavaan ja mitättömyyksiin tehdään jatkuvasti. Poika tarvitsee keinot, joilla hänen hyvinvointinsa voisi lisääntyä, elämänhallintansa parantua ja pahan olon hetkien määrä harventua. Tämä tarkoittaa jotakuta, joka opettaa niin itsetuntoa kuin itsehillintääkin. Isä on tärkeä roolimalli kasvavalle pojalle. Isä antaa nuorelle pojalle mallin siitä, koska tulee perääntyä ja koska hyökätä. Poika tarvitsee vanhemman, joka neuvoo häviön, häpeän ja katkeruuden kanssa selviytymistä. Kuri ja karaistuminen eivät ole ainoat vaihtoehdot. Pientäkin poikaa tulee ensin suojella ennen kuin aletaan vaatia miehisyyttä. Pojilta ei tule vaatia enempää kuin oleellista ja puutteita osoitella. Heiltä tulee kuitenkin edellyttää monipuolisesti arjen toimiin osallistumista, jotta kehittyisi tarvittavat valmiudet pärjätä omillaan. Tärkeintä on kasvaa tasapainoiseksi, tyytyväiseksi ja pärjääväksi mieheksi omalla erityisellä tavalla. (Cacciatore & Koiso- Anttila 2009, 13- 14.)

Pojat ovat maanläheisiä, konkreettisia, kilpailuhenkisiä, rajojen tutkijoita, ryhmässä toimijoita, maailman valloittajia ja pilvilinnojen rakentajia. Huumorintaju ja pilaileva kuvaavat poikia myös hyvin. He purkavat energiaansa telmimällä ja kisailemalla. On myös tunnollisuutta, kunnollisuutta ja innostamiskykyä. Joskus hosutaan, unohdellaan ja muutetaan suuntaa, luistetaan vastuusta tai ollaan peräänantamattomia. Nyky- yhteiskunnassa on kuitenkin valitettavaa, että aikuisten kuva pojista on kovin surullinen ja pojat nähdään esimerkiksi tilastoissa sopimattomina altavastaaajina päiväkodeissa, peruskoulussa ja jatko-opinnoissa. Ajatellaan, että pojat kasvavat kunnollisiksi vain jos koko kasvumatkalla on tarjolla sääntöjä, suorituksia, valvontaa, rajoja ja tiukkaa kuria. Tästä asenteesta ei kasva kovin avaraa aikuisuutta miehille. Poikien kehitysvaiheita on siis kunnioitettava ja otettava huomioon, että pojasta kasvaisi tasapainoinen mies. (Cacciatore & Koiso- Anttila 2009, 18.)

Toisilla murrosikä alkaa yläkoulussa, toisilla jo alakoulun lopulla. Nuoren keho kasvaa nopeasti ja voi johtaa kömpelyyteen ja kolhuihin. Toisaalta kasvu voi myös auttaa saamaan arvostusta esimerkiksi toisten nuorten joukossa ja harrastuksissa. Kaiken lisäksi myös äänenmurros muuttaa oman äänen aivan toisenlaiseksi. Epävarman varhaisnuoren käytös on usein korostuneen itsetietoista, ja nuori poika saattaa ärtyä, kun aikuiset puuttuvat hänen asioihinsa. (Cacciatore & Koiso- Anttila 2009; Vuorinen 1998.) Ärtyneisyyttä voi lieventää

esimerkiksi keskittymällä erilaisiin aktiviteetteihin, kuten urheiluun. Myös itsetunto voi parantua suoritusten parantuessa. Ylpeyden ja ilon tunteen lisäksi poika saattaa tuntea myös ahdistusta tapahtuvasta, hallitsemattomasta muutoksesta. Kaveriporukassa vertailu muihin ja loukkaukset saavat aivan uuden merkityksen. Nuoret vaistoavat toistensa herkkyyden ja haavoittuvuuden ja jotkut alkavat käyttää sitä hyödykseen valtataistelussa. Tässä vaiheessa nuori opettelee itsepuolustusta ja vastahyökkäyksiä. Pojat alleviivaavat esimerkiksi pukeutumisellaan ja liikehdinnällään vahvuuttaan. Aikuisten on oltava herkkiä tukemaan, ohjaamaan ja puuttumaan ongelmiin. Kehityksen edetessä muututaan jo järkevimmiksi ja poika alkaa olla kykenevä kompromisseihin, eivätkä kohtaamiset ole enää niin tunnepainoisia. (Cacciatore & Koiso- Anttila 2009, 158.)

Tytöt ovat poikia edellä murrosiässä 1-2 vuotta. Poikien kesken vaihteluväli on hyvin laaja. Koulujärjestelmässä siirtyminen alakoulusta yläkouluun ajoittuu juuri pojan vauhdikkaimpaan fyysisen ja psyykkisen kehityksen vaiheeseen. Näin pojan tulisi sopeutua uuteen ympäristöön, opetustapaan ja ystäväpiiriin samanaikaisesti uuden kehon ja tunnekuohujen kanssa. Murrosiän alku on erityisen haavoittuvaa aikaa itsetunnon ja syrjäytymiskehityksen kannalta. Miehinen identiteetti ja toimintamallit alkavat nopeasti kiinnostaa. Samanaikaisesti valikoituu yleensä myös kaveriporukka ja viiteryhmä. (Cacciatore & Koiso- Anttila 2009, 160; Vuorinen 1998.)

Joskus nuoren miehen kanssa vuorovaikutus voi olla ongelmallista. Passiivinen, vetäytyvä poika on haastava. Hän voi kokea liikaa suorituspainetta ja kärsii huonosta itsetunnosta. Hänet on näin ollen hyväksyttävä juuri sellaisena ainutlaatuisena ihmisenä kuin hän on. Näin auttaminen ja innostaminen voi olla helpompaa. (Cacciatore & Koiso- Anttila 2009, 165.)

5 Omaohjaajamenetelmä

Omaohjaajamenetelmä on laitoshoidossa tapahtuvaa nuoren järjestelmällistä ja suunnitelmallista hoitoa (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101). Omaohjaajatyöskentely on yksi nuorisokodin tärkeimmistä korjaavan hoidon menetelmistä. (Nuorisokodin omat materiaalit.) Jokaiselle nuorelle nimetään ohjaajista yksi tai kaksi omaohjaajaa, joka perehtyy nuoren asioihin perusteellisemmin (ensi- ja turvakotien liitto 2009). Omaohjaaja sitoutuu lapsen hoitoon, perehtyy hänen taustoihinsa sekä hoidon tarpeisiin (Olli Grönroos 2003, 22). Omaohjaaja on laitoksessa päävastuussa nuoren hoitamisesta ja kasvattamisesta. Omaohjaaja ei kuitenkaan työskentele yksin vaan yhteistyössä työyhteisön ja nuoren verkostojen kanssa. Vaikka päävastuu nuoresta on omaohjaajalla, muu työyhteisö osallistuu nuoren hoitoon ja kasvatukseen muun muassa olemalla nuoren kanssa vuorovaikutuksessa päivittäin. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.)

Omaohjaajia on yleensä kaksi, koska muuten esimerkiksi loma-aikoina olisi hetkiä, jolloin nuoren omaohjaaja ei olisi saatavilla. Kaksi omaohjaajaa mahdollistaa sen, että ohjaaja, jonka kanssa nuori voi hoitaa asioita, on vuorossa useammin. Toisissa laitoksissa nuorelle nimetään yksi omaohjaaja sekä toinen varaomaohjaaja, joka toimii omaohjaajana, kun ensisijainen omaohjaaja on lomilla tai sairaana (Härkönen Miia 2009, 73). Toisissa laitoksissa nuorelle nimetään kaksi omaohjaajaa, jotka ovat tasavertaisia, jolloin molemmat omaohjaajat hoitavat nuoren asioista yhdessä.

Nuorisokodissa omaohjaajan työnkuvaan kuuluvat muun muassa vuorovaikutteisen luottamuksellisen suhteen luominen, suunnitelmallinen nuoren asioiden hoitaminen, yhteistyö perheen ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä nuoren tukeminen kasvamisessa ja itsenäistymisessä (Nuorisokodin omat materiaalit.) Omaohjaaja myös osallistuu lasta koskeviin neuvotteluihin sekä toimii nuoren edunvalvojana (Härkönen Miia 2009, 73). Luottamuksellisen suhteen muodostaminen nuoren kanssa on yksi omaohjaajan tärkeimmistä tehtävistä. Luottamuksellinen suhde luo turvallisen ympäristön nuorelle, jossa hän saattaa uskaltautua puhumaan omista vaikeista asioista. (ensi- ja turvakotien liitto 2009.)

Kaikko ja Friis (2009, 76- 78) ovat listanneet asioita, jotka toimivat sosiaalialan auttamistyön perustana. Ensimmäiseksi tiedostamalla omat arvot ja maailmankatsomuksen, työntekijä saa itseluottamusta ja rohkeutta kohdata erilaisia asioita ja ihmisiä. Toinen tärkeä asia auttamistyössä on moraali. Eettinen pohdinta ja jatkuva asioiden arviointi auttavat työntekijää noudattamaan korkeaa moraalialaa. Asiakkaan ja työntekijän välillä tulee olla avointa vuorovaikutusta, tasavertaisuutta sekä yhteistyötä. Avoin ja salliva ilmapiiri mahdollistavat muutoksia ja antaa voimavaroja. Asiakassuhde sisältää aina vuorovaikutusta, jonka vuoksi työntekijän oma persoonallisuus on yksi hänen tärkeimmistä työvälineistä. Työntekijän tulee olla sinut oman menneisyytensä kanssa. Työntekijän tulee tarjota ymmärrystä, välittämistä ja tukea sekä kykyä myötäelää ja kuunnella. Reflektiivisyys vaatii työntekijältä uskallusta ja halua tutkia omia asenteita, arvoja sekä toimintaa. Lastensuojelutyössä reflektiivisyys on tärkeää, koska työntekijä on joka päivä tekemisissä valintojen kanssa. Kontrollloinko vai tuenko, olenko luottamuksellinen vai epäluottamuksellinen? Lastensuojelutyössä on myös tärkeää kyetä tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. (Kaikko & Friis 2009, 76- 78.) Esimerkkinä tilanne, jossa nuori kyseenalaistaa jotain nuorisokodin sääntöä, jolle ei ole antaa kunnan perusteita. Tällöin voidaan miettiä, onko sääntö kenties turha.

5.1 Nuoren ja ohjaajan välinen vuorovaikutus

Vuorovaikutus on laaja ja monimuotoinen käsite. Vuorovaikutusta voi olla yksilöiden, yhteisöjen, organisaatioiden sekä kulttuurien välillä. Vuorovaikutus voi olla yhteistyötä ja yhteisiä sopimuksia tai jopa vallankäyttöä. (Mönkkönen 2007, 15.) Ihmisten välinen viestintä muuttuu vuorovaikutukseksi siinä vaiheessa, kun viestintä on kaksisuuntaista. Vuorovaikutusta ei ole sellainen, jossa viestin kertoja esimerkiksi antaa määräyksiä, joihin viestin vastaanottaja ei voi vaikuttaa. Vuorovaikutus on yhdessä tekemistä ja olemista sekä ajatusten ja tunteiden jakamista. (Vilén, Leppämäki, Ekström 2008, 18- 19.)

Sosiaalialalla puhutaan usein asiakaslähtöisyydestä, perhekeskeisyydestä sekä lapsilähtöisyydestä. Tämä tarkoittaa usein sitä, että asiakkaat otetaan mukaan hoidon suunnitteluun ja, että heillä on oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksen tekoon. Asiakaslähtöisyys liittyy myös sosiaalialan eettiseen toimintaperustaan. Ihmissuhdetyön asiakaslähtöisyys tulee perustua välittämiseen. (Mönkkönen 2007, 14, 32.) Vuorovaikutussuhteen luomisessa on otettava huomioon se tosi asia, että kaikki asiakkaat ovat erilaisia. (Vilén, Leppämäki, Ekström 2008, 22.)

Vuorovaikutuksellisella tukemisella pyritään ymmärtämään ja tukemaan asiakasta. Sen avulla autetaan asiakasta löytämään itselleen voimavaroja asiakkaan sen hetkisten voimavarojen avulla. Ammatillinen vuorovaikutus sisältää usein neuvomista, tiedottamista sekä opettamista ja ohjaamista. Lastensuojelutyössä toteutetaan pedagogista vuorovaikutusta, jossa nuorelle annetaan neuvoja ja sääntöjä, jotta he oppisivat uusia asioita ja pystyisivät toimimaan arjessa. Haastavia vuorovaikutustilanteita ovat sellaiset, jossa työntekijä joutuu toimimaan asiakkaan tahtoa vastaan. Tällöin rakennettu vuorovaikutussuhde saattaa hajota. Tällaisissa tilanteissa onkin tärkeää, että työntekijä perustelee ratkaisunsa hyvin asiakkaalle. Näin ollen asiakas saattaa ymmärtää tilanteessa tai myöhemmin, että ratkaisu tehtiin asiakkaan parasta ajatellen. Tämä saattaa synnyttää syvemmän vuorovaikutussuhteen. (Vilén, Leppämäki, Ekström 2008, 11, 22- 23.)

Ihmisellä on syntymästään luonnollinen tarve muodostaa ja ylläpitää suhteita muiden ihmisten kanssa. Ihmisellä on myös sisäinen tarve toistuvaan, myönteisiä ajatuksia ja tunteita herättävään vuorovaikutussuhteeseen. Tällaista tarvetta kutsutaan yhteenkuuluvuuden tarpeeksi. Sen tyydyttämiseen vaaditaan toistuvaa vuorovaikutusta ja välittämistä. (Baumeister & Leary 1995, 497, 500.) Yhteenkuuluvuuden tarve liittyy John Bowlbyn (1971) kiintymyssuhdeteoriaan, jonka mukaan lapsella on biologinen tarve muodostaa kiintymyssuhde. Kiintymyssuhteen muodostaminen liittyy lajin säilymiseen; lapsen on muodostettava kiintymyssuhde, jotta selviytyy hengissä. Yhteenkuuluvuuden tarve on ihmisellä läpi elämän ja ihminen tarvitsee tietyn määrän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jos

ihminen menettää läheisen kiintymyssuhteen, hän pyrkii korvaamaan sen uudella. (Baumeister & Leary 1995, 498- 500.) Hyvät ihmis- ja vuorovaikutussuhteet auttavat ihmistä suhtautumaan myönteisemmin myös muihin ihmisiin.

Baumeister ja Leary (1995, 500.) kertovat, että yhteenkuuluvuuden tarpeessa molemminpuolinen välittäminen ei ole aina välttämätöntä. Ihmiselle on tärkeää, että hän kokee tullessa huolehdituksi ja välitetyksi. Ihmiselle on toissijaista se välittääkö hän itse huolehtijastaan.

5.2 Omaohjaajasuhde

Omaohjaajan ja nuoren välinen suhde alkaa sijoituksen alkaessa ja loppuun usein sijoituksen päättymiseen. Omaohjaajan työhön kuuluu rakentaa omaohjaajasuhde omaohjattavaansa. Omaohjaajasuhde on työntekijän ja nuoren välinen henkilökohtainen tunnesuhde, joka on molemminpuolinen. Omaohjaajasuhde on aikuisen ja nuoren välinen suhde, jossa omaohjaajan tehtävänä on luoda turvallisuuden tunnetta sekä tarjota huolenpitoa ja luottamusta. Kuten aiemmin on tullut esiin, omaohjaaja valitaan nuorelle satunnaisesti. Siksi on osoitettakin epäilyksiä siitä, voiko ihminen kiintyä sattumanvaraisesti valittuun henkilöön. Asiakas voi kuitenkin kiintyä omaohjaajaansa, jos omaohjaaja osoittaa mielenkiintonsa asiakkaan elämään ja historiaan, jonka kautta oppii ymmärtämään asiakkaan käyttäytymistä, olemusta ja persoonaa. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101- 102.)

Omaohjaajasuhteella nuorelle annetaan mahdollisuus luoda luottamuksellinen suhde, kiintyminen sekä samaistuminen aikuiseen. Lapsilla ja nuorilla on tapana samaistua aikuiseen. Aikuisilta saadaan vaikutteita arvoista asenteista ja tavoista. Hyvä tunnesuhde aikuiseen edistää lapsen tai nuoren samaistumista. Nuorilla samaistuminen ei tietenkään ole enää yhtä ehdotonta kuin lapsilla. Nuoret yleensä samaistavat laitoksen aikuisiin osittain. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 102.)

Omaohjaajat kuin myös muutkin laitoksen ohjaajat toimivat nuoren tunteiden kohteena. Nuorten tunnepurkauksia ei aina ole helppo ottaa vastaan. Nuoret eivät useinkaan kestä omia tunteitaan, jonka vuoksi hän saattaa käyttäytyä asiaankuulumattomasti. Ohjaajien tulisi vastaanottaa nuoren tunteita ja sietää ne, sillä näin nuori oppii, että tällaisia tunteita on mahdollista kestää ja myös käsitellä. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 102.)

5.3 Omaohjaajan roolit

Lastensuojelulaitoksissa, kuten myös nuorisokodeissa työskentelee usein hyvin erilaisia, erikäisiä ihmisiä sekä eritaustaisia ihmisiä. Täten on selvää, että työssä käytettäviä rooleja on yhtä paljon kuin työntekijöitäkin. Jokainen työntekijä luo omanlaisensa roolin ja muokkaa sitä. Ei ole olemassa valmista roolia, jonka voi ottaa käyttöönsä nuorisokodissa työt aloitettuaan. Toki on olemassa sääntöjä, arvoja ja lakiperusta, jotka ohjaavat roolin rakentamisessa. (Øvretveit 1995, 155.) Vanhemmuuden roolikartta määrittelee, millaisia rooleja vanhemmilla tulisi olla kussakin ikävaiheessa. Lastensuojelulaitoksessa ohjaajat ovat kuin vanhempia. He asettavat rajoja, tukevat ja ohjaavat nuorta sekä ovat läsnä ja antavat huolenpitoa. (Rautiainen 2001, 53.)

Nuoren itsenäistymisenvaiheessa, eli 15- 18-vuotiaana, vanhempi on edelleen rajojen asettaja. Vanhempi asettaa nuorelle rajoja suojellakseen nuorta huonoilta valinnoilta, kuten koulunkäynnin lopettamiselta, jos se ei nuorta kiinnosta. Nuorelle on myös tässä ikävaiheessa tullut ihan uudenlainen rooli perheessä. Nuori on jo siinä iässä, että hänen tulee ottaa vastuuta perheen arkisista asioista, kuten siivoamisesta sekä pyykin pesusta. Kodinhoito on hyvää harjoitusta itsenäiseen elämään, mutta se myös aiheuttaa paljon ristiriitoja vanhemmuudesta irtaantumisvaiheessa. (Rautiainen 2001, 53.)

Murrosiän sanotaan olevan vanhemmille kaikista haastavinta aikaa, koska tällöin vanhemmat toimivat harjoitusvastustajina, kun nuori opettelee, miten ristiriidat ratkaistaan. Ristiriitatilanteissa omaohjaajan tulee näyttää mallia, miten tulee toimia. Konfliktit tulee selvittää puhumalla ja sovittelemalla, joten väkivaltaa ja huonoa kielenkäyttöä ei tule suvaita. Nuori yrittää usein konfliktien kautta saada itselleen enemmän vapautta, mutta nuorisokodin säännöistä ei tule poiketa. Säännöistä on hyvä keskustella ja sopia yhdessä nuoren kanssa. Näin päästään eroon turhista säännöistä, joilla ei ole kunnollista perustetta. Kun nuori pääsee itse vaikuttamaan sääntöihin, hän tuntee enemmän yhteenkuuluvuutta nuorisokotiin. (Rautiainen 2001, 54.)

Vaikka nuori pärjäisi elämässään hyvin itsenäisesti, on tärkeää, ettei häntä jätetä yksin. Nuori tarvitsee pysyvän huolenpitäjän, jos esimerkiksi nuoren omat ihmissuhteet joutuvat kriiseihin. Tällöin vanhempaa tarvitaan myös myötäeläjänä ja lohduttajana. Ideaaliperheessä nuori voi palata huolenpitäjänsä eli vanhempansa luokse, mutta lastensuojelulaitosnuorten tilanne ei ole välttämättä sama. Nuoren itsetunnolle on tärkeää, että nuori otetaan lämpimästi vastaan myös mokailujen jälkeen (Rautiainen 2001, 54- 55).

Nuori kaippaa ja tarvitsee rakkautta samalla tavalla kuin muutkin ihmiset. Murrosiässä oleva nuori välttelee usein hellyydenosoituksia ja muuta fyysistä läheisyyttä. Tässä iässä nuorelle ei

saa tyrkyttää hellyydenosoituksia vaan välittäminen tulee näyttää muulla tavalla, kuten olemalla läsnä, juttelemalla ja jopa väittelemällä nuoren kanssa. (Rautiainen 2001, 46.)

Yksi tärkeä vanhemman rooli murrosiässä olevalle nuorelle, on niin sanottu elämän opettajan rooli. Elämän opettaja voi kertoa nuorilleen elämän tosi asioista, kuten seksuaalisuudesta, rahan- sekä päihteidenkäytöstä. Elämän opettajana vanhempi tai ohjaaja voi myös auttaa nuorta asioiden hoidossa, kuten lomakkeiden täytössä. (Rautiainen 2001, 46, 55.)

Ihmissuhteiden hallintaa on vaikea opettaa, siksi lapset ja nuoret oppivatkin sen parhaiten vanhempia seuraten sekä kulttuurista ja perinteistä. Nuoret seuraavat alitajuisesti, miten aikuiset kohtelevat toisiaan. Aikuinenkaan ei toki voi olla koko ajan täydellinen ihmissuhteiden hallitsija, mutta tärkeää olisi, että vanhempi tai ohjaaja pyrkisi omista ihmissuhteissaan asiallisuuteen, rehellisyyteen ja kunnioittavaa kanssa käymiseen. Kun nuori rakentaa omaa identiteettiään, aikuisilta saatu palaute ja rohkaisu auttavat vahvistamaan identiteetin pysyvyyttä ja itsenäistymistä. Tällöin nuori tarvitsee kuuntelijaa ja keskustelijaa, jota vanhempi tai ohjaaja ihmissuhdeosaajana voi tarjota. Nuorelle on tärkeää tulla kuulluksi, omista ja perheen asioissa. (Rautiainen 2001, 48, 56.)

6 Aikaisempia tutkimuksia

Teorian ja aikaisempien tutkimusten löytäminen omaohjaajuudesta oli aluksi haastavaa. Onnistuimme löytämään muutaman opinnäytetyön sekä väitöskirjan, jossa käsitellään omaohjaajuutta. Huomasimme, että omaohjaajasta on aikaisemmin käytetty sanaa omahoitaja. Omahoitaja sana viittasi kyllä usein enemmän sairaanhoidolliselle puolelle, mutta löysimme myös muutaman vanhemman tutkimuksen lastensuojelussa käytettävästä omaohjaajamenetelmästä. Mielenkiintoista oli huomata, että aikaisempia tutkimuksia omaohjaajuudesta nuorten näkökulmasta löytyi ainoastaan yksi. Muut omaohjaajuuteen liittyvät tutkimukset käsitelivät omaohjaajuutta pääosin omaohjaajien näkökulmasta.

6.1 Nuorisokodista maailmalle

Reinikainen (2009) on tehnyt Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen väitöskirjan, jossa hän haastattelee nuorisokodissa asuneita tyttöjä kokemuksista nuorisokodissa elämisestä ja selviytymisestä aikuisena. Haastateltavat olivat siis jo aikuisia ihmisiä, jotka olivat nuorina tyttöinä asuneet nuorisokodissa. Reinikainen on kiinnostunut siitä, millaisia kokemuksia haastateltavilla oli nuorisokodissa elämisestä sekä kokemuksia selviytymisestä aikuisena nuorisokodin jälkeen. Meitä kiinnosti tutkimuksessa se millaisena haastateltavat kokivat

omaohjaajat ja muut ohjaajat. Reinikainen kysyi haastateltavilta muun muassa, millainen on heidän mielestään hyvä työntekijä. Seuraavassa hieman tuloksia siitä, millaisia vastauksia tämän tutkimuksen haastateltavat antoivat.

Haastateltavien mielestä oli tärkeää, että työntekijä olisi aidosti oma itsensä. He pitivät tärkeänä, että työntekijät kertovat itsestään ja omista asioistaan. He kokivat tärkeänä myös sen, että työntekijä pystyi näyttämään tunteensa ja inhimillisyytensä. (Reinikainen 2009, 148)

Haastateltavat kokivat tärkeänä, että työntekijä osoitti välittävänsä nuoresta. Nuoren itsetunto oli noussut, jos hän oli tuntenut, että työntekijä oikeasti välittää. Nuori koki itsensä arvottomaksi, jos hän tunsu itsensä yhdeksi huolehdittavaksi muiden joukossa tai, että työntekijä välittää hänestä ainoastaan ammattinsa puolesta. (Reinikainen 2009, 149)

Haastateltavat kokivat tärkeänä myös sen, että he pystyivät luottamaan työntekijään. Työntekijän ei kuulunut kyseenalaista nuorten kokemusta kotitilanteesta. Tärkeää oli, että molemmilla osapuolilla oli yhteinen näkemys sijoituksen syistä ja nuoren tarpeista. Jos työntekijä ei uskonut nuorta tai vähätteli hänen kokemuksiaan, se tunnettiin ahdistavana ja se myös vei pohjan suhteelta. Haastateltavat kokivat tärkeänä sen, että työntekijä luotti nuoreen. Luottamus toi nuorille paremman itseluottamuksen ja uskon siihen, että nuori tulee pärjäämään elämässään. (Reinikainen 2009, 150.)

Haastateltavat kertoivat kokeneensa työntekijän luoman turvallisuudentunteen tärkeäksi. Osa oli kokenut, että työntekijät vähättelivät tai eivät ottaneet vakavasti nuorta, kuten heidän kokemaa kiusaamista tai turvattomuuden tunnetta. Työntekijöiltä olisi toivottu rohkeampaa puuttumista kiusaamiseen sekä apua kriisitilanteiden selvittämiseen. Osa haastateltavista taas muisteli erityisellä lämmöllä turvallisuuden tunnetta, jonka työntekijät loivat. (Reinikainen 2009, 151.)

Haastateltavien mielestä oli tärkeää, että työntekijä suhtautui lastensuojelulaitosten käytäntöihin ja periaatteisiin joustavasti. Nuorina he olisivat toivoneet enemmän yksilöllistä ja tilannekohtaista harkintaa eikä aina niin suoraviivaista sääntöjen noudattamista. Sääntöjen tiukka noudattaminen koettiin ymmärtämättömytenä ja epäoikeudenmukaisena. (Reinikainen 2009, 151.)

6.2 Omaohjaajuus Viertolan vastaanottokodissa

Jaakola ja Varjolinna (2002) ovat tehneet Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön Viertolan vastaanottokodin omaohjaajuudesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli haastatella

Viertolan vastaanottokodin yhden osaston ohjaajia siitä, millaisia asioita ja ajatuksia heillä on nuoren omaohjaajana toimimisesta.

Opinnäytetyön mukaan ohjaajat kokivat omaohjaajuuden olevan nuoren käytännön asioiden hoitamista sekä tukemista. Yhdessä tehtyjen sopimusten avulla nuori oppii ottamaan vastuuta omasta elämästään. Ohjaajat kertoivat, että osastolla tuetaan nuoren kasvua omaohjaajuudella, tasapuolisella kohtelulla, rakenteiden noudattamisella sekä huolehtimalla osaston kodinomaisuudesta. Ohjaajat kertovat välittävänsä nuorista ja kasvattavansa nuoria vastuullisuuteen huolehtimalla perushuolenpidosta, rajojen asettamisesta sekä nuorten sosiaalisen elämän tukemisesta ja valvomisesta. (Jaakola & Varjolinna 2002, 45.)

Ohjaajat kertoivat, että omaohjaajatyöskentelyn tavoitteena on, että nuoret kokevat osastolla asumisen turvallisena ja, että nuorten itsenäistyessä heillä olisi kykyjä ja taitoja yksin elämiseen. Omaohjaajatyöskentelyssä koettiin palkitsevana se, kun nuori pitää sovitusta asioista kiinni. Onnistumisen iloa koettiin pientenkin tavoitteiden toteutumisessa. Tärkeänä koettiin se, että nuorta keuhuttiin onnistumisista. (Jaakola & Varjolinna 2002, 46.)

Ohjaajat kertoivat korostavansa omaohjaajatyöskentelyssä keskustelua. Haastateltavat kokivat, että keskusteluissa on tärkeää olla aikuinen, joka ei esimerkiksi kiroile. Tärkeänä koettiin myös se, että kunnioitetaan nuoren ajatuksia ja mielipiteitä, jonka avulla rohkaistaan nuorta puhumaan omista asioistaan sekä työstämään ajatuksiaan, tuntemuksiaan ja kokemuksiaan. (Jaakola & Varjolinna 2002, 46.)

Ohjaajat kokivat, että omaohjaajuudessa on tärkeää molemminpuolinen luottamus ja reiluus. Luottamuksellisen suhteen luominen koettiin aikaa vievänä prosessina, jonka eteen tulee tehdä työtä. (Jaakola & Varjolinna 2002, 46- 47.)

Ohjaajat kertoivat, että omaohjaaja ei kuitenkaan voi keskittyä pelkästään omaohjattavaan, sillä osastolla on muitakin nuoria, jotka tarvitsevat tukea ja aikuisen läsnäoloa. Tärkeänä koettiin se, että kaikilla ohjaajilla olisi tietoa kaikista nuorista. (Jaakola & Varjolinna 2002, 47.)

6.3 Omaohjaajamenetelmä vaajakosken SOS- nuorisokodissa

Rinkineva (2007) on kuvannut Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään omaohjaajamenetelmää Vaajakosken SOS- nuorisokodissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sekä ohjaajien että nuorten näkökulmasta miten omaohjaajuus määritellään, mikä on omaohjaajan rooli kasvattajana, mitä omaohjaaja merkitsee nuorelle sekä miten

omaohjaajamenetelmää voisi kehittää SOS- nuorisokodissa. Koska olemme kiinnostuneita omaohjaajuudesta nuorten näkökulmasta, avaan Rinkinevan tutkimuksesta ainoastaan nuorten näkökulman tulokset.

Nuoret kertoivat omaohjaajan olevan nuoren asioiden hoitaja ja tuntija. Omaohjaaja oli se jonka puoleen muut ohjaajat pyysivät kääntymään esimerkiksi raha asioissa. Nuoret kokivat tärkeäksi sen, että nuorisokodissa on ainakin yksi sellainen henkilö, joka tuntee nuoren taustat ja historian. (Rinkineva 2007, 34.)

Nuoret kertoivat haastatteluissa, että omaohjaajuus näkyy arjessa silloin, kun omaohjaaja on paikalla. Yksi nuorista kertoi, ettei arkisiin asioihin tarvita omaohjaajaa, joten hänen mielestään omaohjaajuus ei oikeastaan näy arjessa. Nuoret kertoivat, että tarvitsevat omaohjaajaa silloin, kun elämässä tapahtuu jotain erityistä. Osa vastaajista toivoisi enemmän yhteistä aikaa omaohjaajien kanssa, kun taas osa oli tyytyväinen tilanteeseen. (Rinkineva 2007, 35- 37.) Nuoret kokivat omaohjaajansa tärkeäksi. Yksi kuvaili omaohjaajaansa kaveriksi, yksi tärkeäksi aikuiseksi ja yksi kuuntelijaksi. (Rinkineva 2007, 39.) Nuoret kertoivat olevansa tyytyväisiä omaohjaajasuhteeseen. Nuoret olivat sitä mieltä, että juuri heidän omaohjaajansa oli hyvä ja, että omaohjaaja ymmärsi heitä parhaiten. Omaohjaajalta toivottiin joustavuutta. (Rinkineva 2007, 44- 45.)

Nuoret kertoivat, että omaohjaajalle kerrotaan kuulumisia ja kysytään neuvoa. Nuoret toivat esiin, että yhteinen aika ja keskustelut saavat heidät tuntemaan itsensä tärkeäksi sekä ymmärretyksi. Nuoret kertoivat puhuvansa omaohjaajansa kanssa melkein kaikesta. Nuoret kertoivat, että heidän oli helpompaa puhua omaohjaajalleen sen jälkeen, kun oli tutustunut tähän paremmin. Nuoret kertoivat, että heillä on joitakin asioita, joita he eivät halua kirjoitettavan virallisiin asiakirjoihin. Nuoret kertoivat voivansa sopia omaohjaajan kanssa, että joitakin arkaluonteisempia asioita ei kirjoiteta virallisiin asiakirjoihin. (Rinkineva, 39- 40.)

7 Analyysi teemoittain

7.1 Vuorovaikutus

Kysyttäessä nuorten ja omaohjaajien väleistä kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että välit omaohjaajien kanssa ovat suhteellisen hyvät. Muutama haastateltava mainitsi välien olevan erilaiset toiseen omaohjaajaan kuin toiseen. Toisen kanssa on esimerkiksi kaverisuhte ja välit ovat läheisemmät, toiseen omaohjaajaa kohtaan välit ovat heikommat. Eräs haastateltava totesi, että ohjaajien kanssa onnistuvat kaikki asiat aina hyvin ja toinen kertoi

tulevansa toimeen omaohjaajansa kanssa, mutta välit eivät ole mitenkään erityiset. Eräs haastateltava kertoi hänellä menevän hermot omaohjaajansa kanssa, mutta se johtuu hänen omasta mielialastaan. Eräessä haastattelussa nousi myös esiin, että aluksi välit omaohjaajan kanssa olivat vaikeat, mutta kun nuori tutustui paremmin omaohjaajan kanssa, välit paranivat. Sen jälkeen omaohjaajan kanssa oli hyvä keskustella ja häntä oli helppo lähestyä. Nuoren mukaan alun vaikeudet saattoivat johtua kielimuurista, jolloin esimerkiksi oli vaikeaa ymmärtää omaohjaajien ohjeita, eikä hän itse uskaltanut puhua. Tulevaisuuden kannalta yhdeltä haastateltavalta nousi toive, että välit omaohjaajiin pysyisivät samanlaisina tai, että ne eivät ainakaan huononisi. Hän haluaa itse pitää yllä välejä, koska hänen mielestään ei olisi hauskaa viettää loppuaikaa nuorisokodissa jos välit olisivat huonot.

”No ihan ok, et kyl niiden kaa ihan tulee toimeen. Ei mitenkään erityisen spessut.”

”Ehkä aluksi kun yrittänyt synnyttää kontaktia, yhteistyötä. Aluksi tuntui vaikealta, mutta jonkun ajan kuluttua, muutaman kuukauden kuluttua tämä meidän yhteistyö on sujunut ihan kiitettävästi, että me olemme tutustuneet toisiimme ja silloin oli helppo keskustella ja lähestyä toisiamme.”

Nuorten mielestä muut nuorisokodin työntekijät olivat omaohjaajiin verrattuna niin sanottuja perusohjaajia. Eräs nuori mainitsi myös, että hänen kohdallaan muut ohjaajat sattuvat olemaan sellaisia, kenen kanssa hän ei välttämättä tule toimeen. Nuori kertoi välien riippuvan siitä, minkälaisia persoonia ohjaajat ovat. Jos nuori pitää ohjaajasta ja pystyy vuorovaikuttamaan hänen kanssaan, ovat välit hyvät. Nuori kertoi kuitenkin, että asioiden hoitaminen onnistuu myös hänen mielestään epämiellyttävien ohjaajien kanssa. Tällöin hän hoitaisi vain välttämättömät asiat tavalliseen tapaan, mutta ei kokisi heidän välillään olevan sen syvempää suhdetta. Toisaalta erään nuoren mielestä, hän saattaa hermostua omaohjaajien kanssa helpommin kuin muiden ohjaajien kanssa. Tähän hän ei osannut kertoa syytä.

”Ei ei se mee niin siis riippuu ihan et ketkä ohjaajat tulee omaohjaajiks. Se on ihan täysin siit kiinni. Siis ne kenest mä pidän ni mä heitän läppää ja kenen kans mä en niinku o hyvis väleis vaan niinku sellai et ei olla vaan samal aaltopituudella ni tota neki voi hoitaa niit asioita mut mielummin semmoiset ohjaajat, jotka mä koen niinku hyviks ohjaajiks. Sellanen mukava.”

Suurin osa haastateltavista nuorista mainitsee, että omaohjaajan tai omaohjaajien ero muihin nuorisokodin työntekijöihin on se, että he hoitavat enemmän nuoren virallisia asioita.

Omaohjaajien kanssa puhutaan myös henkilökohtaisemmista asioista. Omaohjaajan kanssa voi esimerkiksi jutella sellaisista asioista, joista ei muiden kanssa pysty juttelemaan. Verrattuna

muihin ohjaajiin, jotkut nuoret myös tekevät enemmän asioita yhdessä omaohjaajiensa kanssa. Eräs haastateltava mainitsikin, ettei nuorisokodissa tule tekemisiin muuta kuin omaohjaajan kanssa ja muut ohjaajat eivät tule edes ehdottamaan nuorelle yhteistä tekemistä. Hänen mukaansa omaohjaaja käy nuorta koskevissa haastatteluissa ja hoitaa hänen asioitaan. Hänen mielestään suhde ei kuitenkaan ole sen syvällisempi. Hän mainitsee myös nuorisokodin työntekijät olevan kaikkien nuorten käytettävissä. Nuoren mukaan kaikki nuorisokodin ohjaajat tietävät kaikkien nuorten asiat, mutta omaohjaaja hoitaa esimerkiksi nuoren toivomuksia ja voi välittää niitä eteenpäin muille ohjaajille. Tähän toinen nuori totesi, että muut ohjaajat tiesivät hänen asioistaan vain yleisellä tasolla, kun omaohjaajat puolestaan tiesivät tärkeämmistä asioista syvemmin. Eräs haastateltava nuori oli sitä mieltä, että omaohjaajat kyselevät ja pakottavat tekemään asioita, joita muut ohjaajat eivät pakota tekemään. Muutaman nuoren mielestä nuorisokodin ohjaajat ovat samanlaisia ja he tekevät vain työtään.

”Eroaa sillä tavalla, että ne on sellaisia henkilöitä, jotka puhuvat sun henkilökohtasista asioista mitä sun pitää hoitaa. Kaikki just pankkiasiat, kouluasiat, työjutut ja kaikki paperiasiat. Sillä tavalla eroaa.”

Kysyttäessä omaohjaajan merkityksestä nuorelle, vastaukset jakautuivat niin, että osalle omaohjaaja on tärkeä ja osalle omaohjaaja ei ole merkittävä. Erään haastateltavan mielestä omaohjaaja on hänelle tärkeä koska asiat hoituvat hyvin, kun on omaohjaaja, jonka kanssa tulee hyvin toimeen. Toiselle omaohjaaja ei merkitse sen enempää. Omaohjaajalla on virallinen asema hänen asioidensa hoidossa. Toinen taas mainitsi, että merkitys riippuu omaohjaajasta. Hän ei kuitenkaan kokenut omia omaohjaajiaan kovin merkittäviksi koska hänen asioitaan ovat hoitaneet myös muut ohjaajat. Hänen mielestään yhdenkään ohjaajan ei tarvitsisi tulla läheisemmäksi. Eräälle haastateltavalle nuorelle puolestaan kaikki ohjaajat ovat merkitykseltään samanlaisia. Eräs haastateltava nuori kertoi omaohjaajan olevan hänelle tärkeä koska omaohjaaja hoitaa hänen asioitaan. Esimerkiksi jos hänellä olisi jotakin kerrottavaa, ja omaohjaaja ei ole paikalla, hän voi luottaa siihen, että muut ohjaajat välittävät viestin hänen omaohjaajalleen.

”--Jos on omaohjaaja niin asiat sujuu paljon jouhevammin. Ei tuu aina sellaista kränää jos on huono omaohjaaja, jonka kanssa ei tuu toimeen. Mä tarviin just sellaisen omaohjaajan, joka sopii just mulle, jonka kanssa mä tuun juttuun.”

”Ei se mulle mitään sen kummempaa muuta ku sen et sil on sit tietenki virallinen asema noissa haastatteluissa ja muissa, mut ei mulle mitään sen suurempaa merkitystä niil oo.”

Haastateltavilta nuorilta kysyttiin myös, että välittävätkö omaohjaajat heistä aidosti. Tähän nuoret vastasivat omaohjaajan välittävän, koska omaohjaajat hoitavat heidän asioitaan. Erään nuoren mielestä omaohjaaja välittää myös koska omaohjaajat haluavat nuoren asioiden olevan hyvin. Hän mukaansa omaohjaajan ja nuoren side ei kuitenkaan ole kovin syvä. Toinen nuori puolestaan ei ollut ajatellut asiaa koska oli ollut nuorisokodissa niin vähän aikaa. Eräs haastateltava koki varsinkin omaohjaajan välittävän, mutta hänen mukaansa myös muut nuorisokodin ohjaajat välittävät. Eräs poika totesi, ettei osaa sanoa koska ei pysty lukemaan toisten ihmisten ajatuksia. Parin haastateltavan mukaan omaohjaajat välittävät vain työnsä puolesta.

”No en mä tiiä kuuluuks sen välittää must niinku ihmisenä välttämättä. Et eiks se nyt oo vähän kuulu työnkuvaan et sen kuulu hoitaa mun asioita ja siin mieles välittää et se osaa sit reagoida erilaisiin asioihin, mut en mä tiiä et kuuluuks sen välittää musta niin. En mä tiiä. Kyl ne musta välittää ja halua et mul menee asiat kunnolla.”

Nuoret kertoivat viettävänsä suhteellisen vähän aikaa omaohjaajiensa kanssa. Pari nuorta kertoi vähäiseen ajanvieton johtuvan siitä, että he itse viettävät vähän aikaa nuorisokodilla. Toinen totesi jutelleensa omaohjaajansa kanssa silloin tällöin. Toisen mukaan omaohjaajien vuorot ja hänen aikataulunsa eivät kohtaa. Hän totesi myös, että ehkä pidempää sijoitusta ajatellen olisi hyvä nähdä enemmän mutta ei itse kokenut sitä tarpeelliseksi. Yksi nuorista kertoi viettävänsä omaohjaajansa kanssa vähän aikaa, koska omaohjaajilla oli esimerkiksi lomia. Erään nuoren mukaan he vaihtavat kuulumisia omaohjaajansa kanssa silloin kun kummatkin ovat paikalla. He tapasivat myös kerran kuukaudessa ja juttelivat.

”No aika vähän ku en mä täälläkään o kauheen usein. Hätäisesti tulee ehkä käytyy --Yleensä pyrin tulee illaks nukkuu.”

Osa haastateltavien mukaan he näkevät omaohjaajaansa riittävästi, mutta osa voisi nähdä omaohjaajaansa enemmän. Esimerkiksi erään haastateltavan mielestä näkeminen on riittävä ja hän on tyytyväinen tilanteeseen. Hänen mielestään kaikilla on oma vapaa- aikansa ja hän on myös todennut omaohjaajalleen, että tämä ottaisi vapaata, kun on ollut monta päivää töissä. Toinen haastateltavan mukaan omaohjaajaa voisi nähdä enemmän, mu. hän kertoi viettävänsä rajallisesti aikaa nuorisokodilla. Nuori koki, että halutessaan tavata omaohjaajiaan, se olisi mahdollista. Hänen mielestään omaohjaajat ovat tavoitettavissa. Kolmannen nuoren mielestä hänen ei tarvitse nähdä omaohjaajiaan useammin, vaikka omaohjaajien vuorot eivät menekään kohdilleen hänen menoajensa kanssa. Myös tämä nuori kertoi viettävänsä paljon aikaa nuorisokodin ulkopuolella. Yksi haastateltavista totesi selkeästi, että toivoisi näkevänsä omaohjaajaansa enemmän, jotta voisi kysellä häneltä asioista.

”Siis pääosin vuorot ei mee kohilleen ja mä oon suurimman osan ajasta niinku mä en oo Kantsus.-- ”

Jokainen haastateltava kertoi luottavansa omaohjaajaansa tai omaohjaajiinsa. Eräs haastateltava kertoi luottavansa varsinkin toiseen omaohjaajaan, koska heillä on yhteisiä juttuja sekä keskusteluita, ja omaohjaaja myös joustaa tietyissä asioissa. Nuori sanoi myös arvostavansa omaohjaajansa elämäkokemusta, jonka ansiosta nuoren ja omaohjaajan välinen side on syvempi. Samainen nuori kertoi, että hänen omaohjaajansa saattaa yrittää saada nuoren luottamuksen joustamalla esimerkiksi säännöissä. Hänen mielestään omaohjaajat joustavat säännöissä enemmän kuin muut ohjaajat, jotta saisivat ohjattavansa luottamuksen. Hänen mukaan nuoret ajattelevat joustavan ohjaaja oleva mukavampi ja hänestä pidetään enemmän. Toinen nuori kertoi luottavansa omaohjaajaansa mutta ei koe, että hänen tarvitsisi kertoa omaohjaajalleen salaisuuksia. Hän kuitenkin luotti omaohjaajan tekemä työnsä hänen puolestaan. Myöskään kolmas nuori ei kertoisi isoimpia salaisuuksia omaohjaajalleen mutta luotti, ettei kaikkia juttuja kirjattaisi virallisiin asiakirjoihin. Hän luotti myös joihinkin yksittäisiin nuorisokodin ohjaajiin. Kyseinen nuori kertoi kuitenkin luottavansa enemmän nuorisokodin ulkopuolisiin ihmisiin kuin omaohjaajaan tai muihin ohjaajiin koska hänen mielestään nuorisokodin työntekijällä on velvollisuus raportoida yhteisistä keskusteluista virallisiin dokumentteihin. Kaksi haastateltavista nuorista kertoi myös luottavansa omaohjaajaan kaikilla mahdollisilla tavoilla. Toinen nuorista kertoi tekemänsä omaohjaajan kanssa sovitut asiat hyvin. Yksi haastateltavista kuitenkin pohti, voiko omaohjaajaan ylipäänsä menettää luottamuksen. Nuori kertoo luottavansa siihen, että nuorisokodin työntekijät on tarkoin valittu työhönsä. Hänen mukaansa luottamus on sitä, että pystyy luottamaan siihen, mitä toinen sanoo. Myös sovittujen asioiden hoitaminen koetaan luottamukseksi. Hänen oli vaikea uskoa tilanteeseen, jossa hän ei luottaisi ihmiseen, jonka työ on hoitaa hänen asioitaan.

”Joo tai no meillä on enemmän yhteiset jutut ja me keskustellaan enemmän asioista ja ehkä siinä on myös se että sillä on vähän enemmän elämäkokemusta, vähän huonommistakin asioista. Mä annan kunnioitusta sellaiselle ihmiselle kun on kaiken näköistä elämäkokemusta niin tulee yhteinen side.”

Melkein kaikki haastateltavat olivat myös sitä mieltä, että omaohjaajat luottavat heihin. Yksi nuorista kertoi, ettei ole huomannut epäluottamusta ja hänen mielestään luottamus on tärkeää. Omaohjaajan ei esimerkiksi aina tarvitse soittaa hänen peräänsä. Näin hänen mielestään omaohjaaja tuntee nuoren hyvin. Myös toisen nuoren mielestä luottamus näkyy siinä, etteivät omaohjaajat soittele perään ja soittaessaan he eivät tiuski nuorelle. Hänen

mielestään omaohjaajien soittelu ja kysely on hyvä asia. Yhdestä haastateltavista tuntui, etteivät omaohjaajat luottaneet häneen. Hän ei osannut kertoa mistä tämä tunne johtuu.

”Se mitä mä oon tähän asti huomannu ni varmaan ne luottaa ja niil on huolensa mis muillaki mut kyl ne luottaa.”

Kaikki haastateltavien mukaan he juttelevat omaohjaajiensa kanssa ainakin yleisellä tasolla, esimerkiksi lääkäriasioista ja koulusta. Yksi haastateltavista kertoi voivansa jutella omaohjaajansa kanssa monista asioista, joista nuori yleensä puhuu. Hänen mukaansa, he puhuivat omaohjaajan kanssa vakavistakin asioista, mutta ei niin vakavaan sävyyn. Toisen haastateltavan mukaan keskustelut ovat ohimeneviä ja ei niin syvällisiä. Joskus hän saattaa puhua myös elämästä yleensä. He eivät myöskään nuoren sanojen mukaan jaa keskenään elämän iloja ja suruja. Hän kuitenkin totesi tähän, ettei tarvitsekaan juttelukumppanikseen omaohjaajaa koska hänellä on nuorisokodin ulkopuolella ihmisiä, esimerkiksi kavereita, joiden kanssa voi keskustella. Samainen haastateltava totesi vielä, että jos hän tarvitsisi juttuseuraa nuorisokodissa, hänellä olisi sellainen ohjaaja, jolle puhua ja hänen ei yleensä ole vaikea puhua aikuisille. Myös kolmas nuori kertoi juttelu olevan ohimenevää, lähinnä tarkastelua. Hänen mielestään ohjaajat tuntuvat etäisiltä. Nuoren mukaan etäisyyteen vaikuttaa se, että kyseinen nuorisokoti on vapaa laitos. Hän ei kokenut kaipaavansa samanlaista juttelua, kuin kavereille, mutta hänelle on kuitenkin tärkeää, että aikuisen kanssa olisi läheiset välit ja kaikki tulisivat toimeen. Kuitenkaan yksi haastateltava ei pitänyt juttelusta. Hän ei aina pidä puhumisesta ja kyselyistä. Hän kertoi myös, ettei osaa sanoa johtuisiko tämä siitä, että hänellä on eri äidinkieli. Hän totesi vielä hoitavansa kaikesta huolimatta asioita omaohjaajansa kanssa mieluummin suomeksi.

”On joo siis semmosii ohimenevii, ei mitään et me istuttas ja juteltas vaan semmost ohimenevää. Tarkistelu mut ei pahas mieles.”

”Kaikista jutuista. Sellasista mistä nuoret yleensä puhuu. Tai niinku enhän mä keskustele riippuu tietenki ohjaajasta enhän mä kaikkien ohjaajien kanssa voi puhua niistä nuorten jutuista, se riippuu just omaohjaajasta.-- Puhutaan vakavista jutuista mut ei niin vakavasti. -- ”

Se mikä omaohjaajassa on parasta, vaihtelee jokaisen nuoren kohdalla. Yksi piti parhaimpana puolena sitä, että omaohjaaja on joustava, esimerkiksi säännöissä, juuri hänen kohdallaan. Toinen toisessa omaohjaajassa olevan parasta, että hänen kanssaan voi esimerkiksi pelata biljardia ja puhua jääkiekosta. Nuoren mielestä omaohjaaja on myös hyvä tyyppi. Nuoren toinen omaohjaaja puolestaan jaksaa hoitaa hänen asioitaan ja on tiukka, muttei hermostu. Kolmannen haastatellun nuoren mielestä parasta omaohjaajassa on ylipäätään omaohjaajan

olemus. Parasta on myös se, että omaohjaaja hoitaa työnsä hyvin. Neljännen mielestä hyvä asia on, että omaohjaaja auttaa häntä ja ei aina valita, jos hän ei esimerkiksi ole mennyt kouluun. Viidennen mielestä hyvää on se, että omaohjaaja kohtaa hänet asiallisesti ja on aina valmis tarjoamaan keskusteluapua. Nuoren mielestä omaohjaaja on lähestynyt häntä avoimesti ja lämpimästi.

”No tota en mä tiää ylipäättänsä se olemus ehkä. Molemmis. Ne vaan hoitaa työnsä hyvin--.”

Myös omaohjaajien huonot tai ärsyttävät puolet vaihtelevat nuoresta riippuen. Kahden mielestä omaohjaajassa ei ole mitään ärsyttävää tai he eivät osanneet sanoa, mitkä ovat omaohjaajan ärsyttäviä puolia. Yhden mielestä omaohjaajan kaverillinen suhde nuoriin ei välttämättä kuulu hänen työnkuvaansa. Nuori kertoi, että omaohjaaja esimerkiksi joustaa joissakin säännöissä, vaikka hänen ei pitäisi. Samalla tämä joustavuus tekee omaohjaajasta kuitenkin myös kivan. Nuoren mukaan joskus tuntuu siltä, että toinen omaohjaaja rikkoo vaitiolovelvollisuutta, koska puhuu nuorten asioista ääneen. Saman nuoren mukaan omaohjaaja ei kuuntele, vaan saattaa puhua omia asioitaan nuoren päälle. Toinen haastateltava kertoi, että ärsyttävää on omaohjaajan hajamielisyys, se ettei olla nuoren kanssa samalla aaltopituudella ja ettei omaohjaaja osaa mukautua. Mukautumisella nuori tarkoitti sitä, ettei omaohjaaja ole tutustunut nuoreen tarpeeksi hyvin ja jos nuori ei esimerkiksi kestä rajoittamista, omaohjaaja menee ensimmäisenä luettelemaan sääntöjä. Haastateltavan mielestä nuorelle pitää antaa pelivaraa. Yhden mukaan omaohjaajan kyseleminen oli ärsyttävää.

”--No huonoint siin on tietenki se et se oikeestaan mun mielest tee sitä tyyötä mitä sen kuuluis tehdä. Et ei sen kuulu olla kenenkään kaveri. Mut se on kumminki hyvä tyyppi et silleen. -- Et se niinku ikäänku kuuntelee mut sit se puhuu samaan aikaan omia asioita ja se on silleen joo joo ja sit se alottaa oman lauseen sun lauseen päälle.”

Kahden haastateltavan nuoren mukaan parhaita hetkiä omaohjaajan kanssa ovat olleet juttutuokiot. Myös yhden nuoren mukaan hyvät keskustelut ovat olleet parhaita hetkiä omaohjaajan kanssa. Toisen mukaan keskustelun mutkattomuus on synnyttänyt parhaimman hetken. Hänen mukaansa pienetkin keskustelut voivat olla hyviä ja parhaita hetkiä ovat kahdenkeskiset, arkiset hetket, kun toimitetaan asioita ja nuori pääsee omaohjaajansa mukaan. Erään haastateltavan mielestä parhaita hetkiä ovat myös vapaahetket, kun ei tarvitse olla virallisia. Silloin katsotaan televisiota tai pelataan biljardia ja käydään salilla. Yksi nuori mainitsee parhaaksi hetkeksi myös mökkeilyn ja toinen puolestaan ei osaa mainita kuin biljardin pelaamisen koska kokee, ettei parhaita hetkiä ole vielä ehtinyt syntyä.

”Vapaahetket. Kun ei tarvii ajatella mitään virallista.”

”Kun juttu sujuu. Ku pääsee vaik heittää mieluummin ehkä joku viiden minuutin läpänheittoki on hyvä asia mun mielestä. Mä tykkään siit, mulle jää parempi mieli siitä. Et se on ihan jees--.”

Suurin osa haastatelluista nuorista totesi, ettei omaohjaajan kanssa ole ollut ikäviä hetkiä. Mainitut ikävät hetket ovat kuitenkin se, että omaohjaaja ei osaa spontaanisti keskustella nuoren kanssa ja, että omaohjaaja vääristelee nuoren sanoja. Varsinkin hiljaiset ja vaivautuneet hetket tuntuivat eräästä nuoresta huonoilta. Muut kuvailivat tilanteita, jotka voisivat olla ikäviä. Tällaisia hetkiä olivat nuorien mukaan hetket, jolloin nuori on tehnyt jotakin pahaa tai nuori on hermostunut jostakin. Tällaisissa tilanteissa syntyy nuorten mukaan riitaa ja tilanteet tuntuvat ikäviltä. Toisaalta yhden nuoren mukaan omaohjaajan kanssa ei välttämättä ole riideltävä.

”Jos omaohjaajat rupee vääristelee sanoja tai käyttää jotakin mitä sä oot sanonu vääri. Se on periaattees vituttavaa. Mut ei sitä tapahdu kauheen usein.”

7.2 Arki

Neljä viidestä vastaajasta viihtyi nuorisokodissa. Osa kertoi viihtyvän nuorisokodissa niin hyvin kuin laitoksessa voi viihtyä. He toivoivat ensisijaisesti asuvansa, jossain muualla, mutta kertoivat viihtyvän nuorisokodissa. Yksi vastaajista kertoi, ettei oikein viihdy nuorisokodissa, koska hänen mielestä nuorisokodissa ei ole niin montaa ohjaajaa, jonka kanssa tulisi toimeen. Hän kertoi nuorisokodissa olevan hyvät puitteet, muttei viihtyisää. Osa vastaajista kertoi toisten nuorten vaikuttavan oleellisesti nuorisokodissa viihtymiseen.

” Kyl tääl viihtyy. Et ei mulla oo mitään muuta ongelmaa ku et noi muut nuoret ei oo ihan samanlaist sakkii ku minä-- et siin mieles tää on vähän nihkeetä--”

Muutaman nuoren mukaan omaohjaaja vaikuttaa nuorisokodissa viihtymiseen. Haastateltavat kertoivat, että hyvät välit omaohjaajaan helpottivat nuorisokodissa elämistä. Erään nuoren mukaan hänelle tulee parempi mieli, kun omaohjaaja, josta hän pitää, tulee töihin. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että muut nuoret vaikuttavat nuorisokodissa viihtymiseen, niin hyvässä kuin pahassa. Pari haastateltavista ei tule toimeen muiden nuorten kanssa. Nuorten mukaan omaohjaaja ei voisi vaikuttaa nuorten keskinäisiin väleihin. Erään mukaan kyse on enemmänkin nuorten välisistä kemioista, jotka nuoret itse selvittävät.

”Se vaikuttaa silleen, että jos omaohjaaja tulee ja on kiva ja sä luotat siihen niin täällä on paljon mukavampi olla.”

Nuorilta kysyttiin, mitä he tekevät omaohjaajansa kanssa. Osa vastasi pelaavansa omaohjaajansa kanssa biljardia ja katsovansa televisiota. Muutama mainitsi olleensa omaohjaajansa kanssa syömässä. Yksi haastateltava kertoo omaohjaajansa kyselevän kuulumisia. Muutama haastateltava kertoo, ettei tekeminen omaohjaajan kanssa ole mitään isoa, vaan esimerkiksi keskustelua ruokapöydässä.

”Ei me niinku muuta et nähään silloin tietenki ku ne on täällä töissä ja sit ne on hengaamas täällä. Sit tietenkin voidaan kattoo telkkaria niin et se omohjaaja on paikalla mut ei meil semmosta yhteistä varsinaista toimintaa oo. Lähinnä ne on paikalla silloin ku minäkin oon.”

Jos nuori olisi saanut päättää, mitä omaohjaajan kanssa tehdään, tekeminen olisi erään haastateltavan mielestä ollut jotakin fiksua ja aktiivista. Jotakin sellaista, mitä nuoret yleensäkin tekevät, mutta ei oleskelua kaupungilla. Suurin osa nuorista toivoi omaohjaajan kanssa nuorisokodin ulkopuolista tekemistä, kuten karting ajoa, keilaamista sekä elokuviin, syömään ja jääkiekko-otteluihin menoa. Yksi haastateltavista kertoi, ettei itse pidä ulkona käymisestä, jonka vuoksi ei välttämättä tarvitse nuorisokodin ulkopuolista tekemistä. Yksi haastateltavista halusi elokuviin, mutta ei välttämättä kahdestaan omaohjaajansa kanssa.

”Ihan jees tehdä jotain muutakin kuin olla vaan Kantsussa.”

Kaikki haastateltavat kokivat saavansa omaohjaajilta apua, jos he sitä tarvitsevat. Muutama haastateltava kertoi joissakin asioissa odottavansa omaohjaajansa tuloa töihin, koska omaohjaajat pääosin hoitavat heidän asioitaan. Lähes kaikki vastaajat myös kokivat, että apua on helppo pyytää keneltä tahansa vuorossa olevalta ohjaajalta. Yksi haastateltava kertoi turhautuvansa, jos avun saannissa kestää kauan tai sen takia tulee lisää ongelmia. Tällöin haastateltava hoitaisi asian mieluummin itse. Yksi haastateltava kertoi, että hänellä on myös nuorisokodin ulkopuolella sellaisia ihmisiä, joilta pyytää apua. Esimerkiksi kouluasioissa hän kääntyisi mieluummin opettajien ja muiden opiskelijoiden puoleen.

”Kyllä koin, että olen saanut heti, mitä minä halusin ohjaajalta.”

Kysyttäessä nuorilta huolenpidosta, kaikki kokivat, että heistä huolehditaan. Huolenpidoksi koettiin perustarpeiden tyydyttäminen eli se, että on ruokaa ja paikka, missä nukkua. Osa koki tärkeäksi sen, että tuntee itsensä välitetyksi. Muutaman vastaajan mukaan huolenpito saattaa myös näkyä epämiellyttävällä tavalla, kuten jatkuvana tarkkailuna. Huolenpidoksi koettiin myös se, että nuorisokodissa saa riittävää apua ja, että tehdään nuoren eteen se,

mikä voidaan. Huolenpito oli myös kuulumisten kysely. Erään haastateltavan mielestä huolenpitoa on myös hyvät oltavat ja välittäminen. Hän ei kaipa vanhempien korviketta, mutta ei myöskään kylmää ja kolkkoa laitosta. Toisen nuoren mukaan huolehtimista on se, että omaohjaaja keksii hänen kanssaan tekemistä. Eräälle nuorelle huolenpito ei ollut niin tärkeää, koska hän koki saavansa sitä nuorisokodin ulkopuolelta, esimerkiksi kavereiltaan.

”No onhan se tärkeätä, et kokee olonsa semmoseks et niinku et välitetään ja tehdään se mitä voidaan-- yleisesti mun mielestä Suomessa pidetään hyvää huolta. Et ei se nyt oo mitään muuta ku semmost perushuolenpitoo et annetaan safkaa ja tietenkin myös kuunnellaan jos tarvis.”

Kysyimme haastateltavilta, millainen merkitys sillä on, onko nuorisokodissa nais- tai miesohjaajia. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, ettei sillä ole merkitystä, mitä sukupuolta ohjaajat ovat. Yksi haastateltava kertoi, että se on enemmän ihmisen omasta persoonasta kiinni. Osa oli sitä mieltä, että on hyvä, että nais- ja miesohjaajia olisi yhtä paljon. Tällöin olisi molempien sukupuolien näkökulmat asioihin. Naisohjaajat olivat nuorten mielestä tärkeitä, koska he hoitavat yleensä tunnollisesti asioita. Eräs nuorista mainitsi myös, että naiset tekevät parempaa ruokaa. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että miesohjaajat ovat tärkeitä, koska naisohjaajiin ei saa samanlaista yhteyttä, kuin miehiin ja miesohjaajat toimivat pojille miesroolimalleina. Yksi haastateltavista kertoikin, että miesohjaajan kanssa pystyy juttelemaan erilaisista asioista kuin naisohjaajan kanssa koska miehet ovat olleet joskus poikia ja siksi tuntevat poikien ajatusmaailmaa. Nuoret kertoivat myös, että miehet ovat kurillisesti isompi auktoriteetti, kuin naiset.

”--Sillee kurillisesti miehet on sillee periaattees isompi auktoriteetti mut taas ku pitää saada asioita hoidettuu, ni mieluummin mä pyytäisin naisohjaajaa hoitamaan ne. Mut tietty jotain poikkeuksii, mutta naisohjaajat hoitaa asioita aika tunnollisesti. Se on ihan jees-- jos ois pelkästään naisihmisiä ni puuttuis ainakin poikakodissa puuttuis se mies. Et jos jollainen nyt ei sattuis olee isää, ni mistä se sen mieskuvan sais, ei oikeen mistään paitsi jostain ulkoo. Ne ei nyt ehkä oo parhait mieskuvii, miesroolimalleja.”

7.3 Kehittäminen

Kysyimme nuorilta omaohjaajuuden kehittämisestä. Kysyimme, voisiko omaohjaaja tehdä jotakin, jotta omaohjaajan ja nuoren välit olisivat paremmat. Osa haastateltavista uskoi, ettei omaohjaaja voisi parantaa heidän välejänsä. Osa haastateltavista taas oli sitä mieltä, että mitä enemmän aikaa viettää yhdessä, niin sitä paremmin tuntee ja niin myös välit paranevat. Yksi nuori totesi, että nuorisokoti on niin vapaa laitos, että lähentyminen

ohjaajien kanssa ei ole kovin mahdollista ja ohjaajat pysyvät etäisinä. Tutustumista vaikeuttaa myös se, että omaohjaajien vuorot menevät huonosti nuorten omiin menoihinsa nähden. Eräs nuori ehdotti, että välit voisivat parantua, jos omaohjaajan kanssa olisi enemmän yhteistä tekemistä. Nuoren mukaan yhteiseksi tekemiseksi riittävät arkiset asiat. Omaohjaaja esimerkiksi voisi ottaa nuoren mukaan kauppareissuille. Samainen nuori kertoi, että edellisessä laitoksessa ohjaajiin oli muodostunut paljon kiinteämmät välit, koska laitoksessa oltiin enemmän. Laitos ei ollut yhtä vapaa, kuin nykyinen.

”--Mitä kauemmin tuntee ja keskustelee niin kyllä ne välit paranee siitä, ku enemmän tuntee ihmistä. Se on vaan niinku sitä yhdessä oloa. Jos on omaohjaajan kanssa enemmän yhdessä niin kyllä siinä alkaa juttu lentämään, alkaa tulla sellainen yhteinen sävel kaikissa jutuissa. Sitte tutustuu paremmin. Sitten se yhdessä olo toimii.”

Kysyttäessä, voisiko omaohjaajan ja nuorten välistä luottamusta parantaa, puolet haastateltavista koki, että luottamus oli jo riittävän hyvä, eikä sitä voisi enää oikein parantaa. Yksi nuorista oli sitä mieltä, että luottamusta voisi parantaa, mutta hän ei osannut sanoa, miten. Toinen haastateltavista kertoi, että luottamuksen parantaminen on täysin ohjaajasta kiinni. Luottamus riippuu siitä, miten ohjaaja asiat hoitaa. Häneltä kysyimme, voisiko hän tehdä mitään, jotta luottamus paranisi. Hän kertoi, että voisi parantaa välejä tulemalla ajoissa, olemalla mukava sekä hoitaa asiat sovitusti. Hänen mukaansa välit ja ilmapiiri paranisivat yleisestikin, jos hän toimisi näin.

”Ei sitä kyllä varmaan voi parantaa. Se on kyllä nyt ihan huipussaan varmaan. Jos on kumpikin kertonut sellaisia yksityisiä juttuja, eikä kerro niitä eteenpäin, niin sitten on luottamusta tai luottamus pysyy. On ihan tarpeeks hyvä.”

Kysyimme haastateltavilta, voisiko omaohjaaja tehdä jotain, jotta nuori viihtyisi paremmin nuorisokodissa. Puolet haastateltavista vastasi, että ei juurikaan. Yksi vastaajista pohti, minkä vuoksi hän edes haluaisi viettää aikaa nuorisokodissa, koska tämä ei ole hänen kotinsa. Hän kertoi tulevansa nuorisokotiin, jos on nälkä. Haastateltava kertoi, että nuorisokodissa on kuitenkin hyvä olla esimerkiksi pelikonsoli tai biljardipöytä, koska niiden parissa on välillä mukava viettää aikaa. Hänen viihtymisensä nuorisokodissa ei ole omaohjaajasta kiinni. Yksi nuorista kertoi, että viettäisi enemmän aikaa nuorisokodissa, jos hänellä olisi hyvät välit ohjaajiin.

”No ei se oo tän paikan mukavuudesta vaan se on vaan se, et ku tää ei oo ees koti vaan vähän niinku--laitos--en mä niinku tajuu, miks mä haluisin viettää aikaa täällä ku ihminen nyt on aika sosiaalinen eläi et tarvis tietynlaiset sosiaaliset hetket ja muuta et pystyy toimimaa, ni mieluummin mä oon sit siellä missä mä tykkään olla ja vietän aikaa normaalistikkin-- Eikä se

oo omaohjaajasta kiinni tietenkä täällä nyt on aina kivempi olla, jos löytyy jotain xboxii ja sit ku tääll on bilispöytä ja muuta, ni on se kiva aina välil niiden kaa touhuu. Mut ei tää kumminkaan oo semmonen paikka, jossa mä vietän aikaa, tuun nyt syömään jos nälkä on ja tommosta.”

Kysimme haastateltavilta, miten heidän mielestään nuorelle tulisi valita omaohjaaja. Haastatteluissa ilmeni kaksi tapaa. Toinen oli, että nuoret saisivat itse valita omaohjaajansa. Yksi haastateltavista kertoi, että olisi kahden viikon jälkeen, pystynyt valitsemaan itselleen sopivan omaohjaajan. Toinen sanoi, että nuori saisi valita omaksi ohjaajakseen ohjaajan, joka tuntuu miellyttävimmältä. Toinen valintatapa, oli se, että tutkittaisiin tulevan nuoren papereita tarkasti. Papereiden avulla yritettäisiin selvittää, mitä nuori harrastaa ja, mistä asioista hän on kiinnostunut. Tämän jälkeen nuorelle valittaisiin sopiva ohjaaja. Yksi vastaajista kertoi, että hän haluaisi itselleen omaohjaajan, jolla on omia lapsia. Hänen mukaansa perheellinen ohjaaja ymmärtää ja tietää paremmin, millainen nuori on.

”Katso nuorten papereita ja millainen ihminen se on ja mitä se tekee, mitkä on sen harrastukset ja kattoo sit ohjaajat, kuka niinku tietää sellaisista asioista ja niinku pystyy keskustelemaan ja on perusrento--”

Pyysimme nuoria kertomaan, millainen olisi unelmaomaohjaaja. Unelmaomaohjaajan tärkeiksi piirteiksi koettiin rentous, järki, elämäkokemus, musikaalisuus, urheilullisuus, avoimuus ja luotettavuus. Lisäksi omaohjaajan toivottiin olevan ihana, kiltti, sosiaalinen, helposti lähestyttävä sekä nuoria ymmärtävä ja taistelukokemusta omaava. Yksi haastateltavista lähestyi asiaa omien mieltymysten mukaan sekä ammatillisesta näkökulmasta. Omien mieltymystensä mukaan unelmaomaohjaajan tulisi olla kaverityyppi, joka antaa valvoa ja syödä television ääressä, antaa tulla myöhemmin osastolle sekä antaa nuorille, mitä he pyytävät. Ammatillisesta näkökulmasta omaohjaajan tulisi olla hyvin asioitaan hoitava työntekijä, joka on valmis käyttämään myös omaa vapaa-aikaansa, jos tarve tulee. Esimerkkinä hän sanoo, että jos ohjaajan työvuoro loppuu klo 17 ja keskustelu aloitetaan klo 16.50, niin keskustelua ei lopetettaisi tasan klo 17.

”--Tärkeitä piirteitä: rentous ja järki. järki on tärkein. järjen mukana tulee tilannetaju, vaik on tehnyt tätä työtä jo 30 vuotta niin mun mielestä se ei tarkoita et ne olis hyvii ohjaajii. Ongelma on, että vanhat ohjaajat kyynistyy hiukkasen ja saattaa luulla tietävänsä kaikki nuoret etukäteen. Ne rupee lokeroimaan. Koittaa arvilla etukäteen mitä nuori ajattelee ja tekee. Siinä vaiheessa menee jo niinku yli. Et se tilannetaju ja järki on tärkeitä.”

Viimeinen kysymys nousi ensimmäiseltä haastateltavalta, jonka päätimme kysyä muiltakin nuorilta. Kysimme nuorilta, aikoivatko he pitää yhteyttä omaohjaajaansa, sitten kun ovat

muuttaneet pois nuorisokodista. Suurin osa vastaajista kertoi tulewansa käymään nuorisokodissa muuttamisen jälkeen. Yksi haastateltavista ei osannut sanoa, jatkuuko yhteydenpito omaohjaajaan muuton jälkeen vai ei. Kaikkien haastateltavien mielestä, olisi mukavaa jos omaohjaaja pitäisi yhteyttä heihin. Se ei kaikkien mielestä ollut välttämätöntä, mutta siitä ei myöskään olisi mitään haittaa.

”Mä luulen, et mä tuun käymään tääl moikkaan ja kertoo miten elämä on heitellyt. Tollei mut en mä usko et muuten tulee hirveesti nähtyä kahvilla tai muuta semmosta. Nii et en mä kauheesti tuu sen jälkeen.”

”En mä niinku koe sitä kauheen tärkeenä. Onhan se ihan kiva, et joku soittaa ja kysyy et miten on pörissyt--”

8 Yhteenveto

Mitä omaohjaajuus on nuorten mielestä?

Omaohjaaja on se henkilö, joka hoitaa heidän virallisia asioitaan, tuntee heidän asiansa parhaiten, käy henkilökohtaisempia keskusteluja heidän kanssaan sekä tiedottaa muille ohjaajille nuorta koskevista asioista. Jos nuoren omaohjaaja ei ole paikalla, nuori pystyy hoitamaan asioitaan myös nuorisokodin muiden ohjaajien kanssa. Omaohjaajat eivät ole vanhempien korvike, toisaalta kaivattiin lämmintä ilmapiiriä ympärilleen ja tunnetta siitä, että välitetään.

Omaohjaajat, mutta myös muut ohjaajat pitävät huolta nuorisokodin nuorista. Huolenpidoksi koettiin välittäminen, auttaminen, tukeminen, perustarpeiden tyydyttäminen sekä tarkkailu ja kysely. Nuoret kokevat, että yhteisen tekemisen ei tarvitse olla mitään suurta vaan arkiset tilanteet ja keskustelut riittävät, mutta toisaalta he olivat sitä mieltä, että yhteistä aikaa ei tarvitse lisätä.

Nuorten mielestä omaohjaajan hyviä puolia olivat joustavuus, kuunteleminen ja auttaminen tarvittaessa. Omaohjaaja ei valita, hoitaa työnsä hyvin sekä järjestää nuorille mieleistä tekemistä. Arvostetaan myös elämäkokemusta. Huonoja puolia omaohjaajassa olivat vaitiolovelvollisuuden rikkominen, liiallinen kaverillisuus sekä puhuminen nuoren päälle.

Mitä omaohjaaja merkitsee nuorille?

Osalle nuorista omaohjaaja on merkittävä, koska nuori ja omaohjaaja tulevat hyvin toimeen ja tällöin asiat hoituvat sujuvasti. Osalle nuorista omaohjaaja ei ole kovin merkittävä. Syiksi nuoret mainitsivat, että omaohjaajan koettiin olevan vain virallinen asioiden hoitaja. Nuoret kokivat, että omaohjaajan merkitys riippuu nuoren väleistä omaohjaajaan, jolloin myös muut ohjaajat voivat olla merkittäviä, ei ainoastaan omaohjaaja.

Nuorten mielestä heillä on hyvät välit omaohjaajaansa mutta suhde ei ole kovin syvä. Suhteen syvyyteen vaikuttaa se, että omaohjaaja valitaan nuorelle satunnaisesti sekä se, että työvuorot ja lomat eivät mene yhteen nuorten menojen kanssa, jonka vuoksi nuori ja omaohjaaja eivät vietä kovin paljon aikaa yhdessä. Nuoret kertoivat, että heillä on nuorisokodin ulkopuolella tärkeitä ihmissuhteita, jonka vuoksi erityiselle suhteelle nuorisokodin aikuiseen ei välttämättä ole tarvetta. Lisäksi nuoret kertoivat, että hyvät välit eivät synny välttämättä juuri omaohjaajan kanssa, vaan persoonasta riippuen keneen tahansa nuorisokodin työntekijään. Osa nuorista mainitsi, että omaohjaaja on kaverillinen. Toinen heistä pohti kuuluuko kaverillisuus välttämättä omaohjaajan työhön.

Nuoret kertoivat luottavansa omaohjaajaansa. Luottamus näkyy nuoren ja omaohjaajan hyvinä väleinä. Nuoret eivät kuitenkaan kerro omaohjaajilleen henkilökohtaisimpia asioitaan. Nuoret toivoivat enemmän epävirallisia keskusteluja, joita ei kirjattaisi virallisiin asiakirjoihin. Yksi nuorista pohti, voiko omaohjaajaan menettää luottamuksen? Hän kertoi luottavansa siihen, että nuorisokodin työntekijät ovat tarkasti valittuja henkilöitä.

Mitä kehitettävää omaohjaajuudessa on nuorten mielestä?

Nuoret kertoivat, että luottamuksen parantaminen on omaohjaajista kiinni, eli jos omaohjaajat hoitavat työnsä hyvin, luottamus paranee. Luottamus voi parantua myös jos nuori itse käyttäytyy hyvin ja noudattaa nuorisokodin sääntöjä. Nuorille on tärkeää tietää, mitä omaohjaaja nuorisokodissa tekee ja miten hän asioita hoitaa.

Nuoret olivat sitä mieltä, että omaohjaajien kanssa tulisi tehdä enemmän asioita yhdessä, sillä mitä enemmän aikaa viettää yhdessä sitä paremmat välit omaohjaajan ja nuoren välille tulee. Nuoret myös nostivat esiin, että avolaitosmalli, ei edistä nuoren ja omaohjaajan välien lähentymistä. Avolaitosmallin takia nuorista tuntuu, että ohjaajat jäävät etäiseksi.

9 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä käsittelemme aineistoa tutkimuskysymystemme pohjalta.

Tutkimusongelmiemme kannalta tärkeiksi asioiksi muodostuivat teemahaastatteluissa mitä omaohjaajuus on nuoren mielestä, omaohjaajan merkitys nuorelle, sekä omaohjaajuuden kehittäminen nuoren näkökulmasta. Haastatteluissa nuoret nostivat toistuvasti esiin nuoren ja omaohjaajan vuorovaikutukseen liittyviä asioita.

9.1 Mitä omaohjaajuus on nuoren mielestä?

Omaohjaajaa on nuorisokodin työntekijä, joka sitoutuu nuoren hoitoon, perehtyy hänen taustoihinsa sekä arvioi nuoren tarvetta muihin tukitoimiin (Olli Grönroos 2003, 22). Myös teemahaastatteluissamme nuoret kertoivat, että omaohjaaja on se henkilö, joka hoitaa heidän virallisia asioitaan, tuntee heidän asiansa parhaiten, käy henkilökohtaisempia keskusteluja heidän kanssaan sekä tiedottaa muille ohjaajille nuorta koskevista asioista. Nuoret pyytävät apua omaohjaajaltaan erilaisiin asioihin, kuten kouluasioihin. Myös Rinkinevan (2007, 34.) opinnäytetyössä nousi esiin, että omaohjaaja on nuorten asioiden hoitaja ja tuntija. Nuoret myös kokivat, että he saivat apua pyydettyään. Jos nuoren omaohjaaja ei ole paikalla, nuori pystyy hoitamaan asioitaan myös nuorisokodin muiden ohjaajien kanssa.

Vaikka nuori pärjäisi elämässään hyvin itsenäisesti, on tärkeää, ettei häntä jätetä yksin. Nuori tarvitsee rinnalleen pysyvän huolenpitäjän. Vanhempaa tarvitaan myös myötäeläjänä ja lohduttajana. (Rautiainen 2001, 54- 55.) Nuorten mukaan omaohjaajat, mutta myös muut ohjaajat pitävät huolta nuorisokodin nuorista. Huolenpitoa oli nuorten mielestä se, että välitetään sekä se, että omaohjaajat tekevät kaikkensa auttaakseen ja tukeakseen nuorta. Huolehtiminen oli myös sitä, että perustarpeet tyydytetään, eli on ruokaa ja paikka missä asua. Huolehtiminen voi nuorten mielestä olla myös negatiivista, kuten tarkkailua ja jatkuvaa kyselyä. Yksi haastateltava koki huolenpidoksi myös sen, että omaohjaaja ja nuori tekevät asioita yhdessä omaohjaajan ehdotuksesta. Haastattelussa nousi esiin myös se, ettei nuori hae omaohjaajista vanhempien korviketta, mutta kaipaa kuitenkin lämmintä ilmapiiriä ympärilleen ja tunnetta siitä, että välitetään. Välittäminen koettiin sellaisena, että omaohjaaja on kiinnostunut nuoren asioista ja tekemisistä. Välittämiseen liittyy myös huolenpito, joka näkyy esimerkiksi niin, että omaohjaaja soittelee ja kyselee nuorelta tämän kuulumisia. Maslowin (1987.) tarvehierarkian mukaan ihmisellä on perustarpeet, jotka tulee tyydyttää ensin ja sen jälkeen ihminen alkaa etsiä tyydytystä niin sanottuihin korkeimpiin tarpeisiin. Maslowin mukaan perustarpeita ovat yksilön ja lajin säilymiselle tarvittavat tarpeet, kuten ravinto, neste ja uni. Perustarpeisiin kuuluu myös turvallinen ympäristö.

Sen lisäksi, että omaohjaajan kanssa hoidetaan virallisia asioita, on nuoren ja omaohjaajan välinen kanssakäyminen vahvasti sidoksissa arjen toimintoihin, kuten television katselua ja kaupassa asiointia. Nuoret kokevat, että yhteisen tekemisen ei tarvitsekaan olla mitään suurta vaan arkiset tilanteet ja keskustelut riittävät. Omaohjaaja ja nuori viettävät toisinaan aikaa myös nuorisokodin ulkopuolella, esimerkiksi elokuvissa. Nuoret kokevat, että yhteistä toimintaa omaohjaajan kanssa on melko vähän, mikä johtuu muun muassa siitä, että osa nuorista kertoi viettävänsä melko vähän aikaa nuorisokodilla. Nuoret kertoivat, että ohjaajat ovat nuorisokodissa paikalla, vaikka eivät varsinaisesti vietäkään aikaa nuorten kanssa. Ohjaajat ovat läsnä, jos nuoret tarvitsevat esimerkiksi apua tai haluavat jutella. Suurin osa nuorista oli sitä mieltä, että omaohjaajan kanssa vietetty aika on kuitenkin riittävää, mutta nuorisokodin ulkopuolella olisi mukava viettää omaohjaajan kanssa enemmän aikaa. Rinkinevan (2007, 36- 37.) tutkielmassa osa nuorista olisi halunnut lisää aikaa omaohjaajalta, mutta osa oli tyytyväisiä tilanteeseen.

Nuorten mielestä omaohjaajan hyviä puolia olivat joustavuus ja kuunteleminen. Hyviä puolia olivat myös se, että omaohjaaja auttaa tarvittaessa, ei valita, hoitaa työnsä hyvin sekä järjestää nuorille mieleistä tekemistä. Yksi nuori kertoi arvostavansa omaohjaajassaan myös sitä, että hänellä on elämäkokemusta. Yksi tärkeä vanhemman rooli murrosiässä olevalle nuorelle, on niin sanottu elämän opettajan rooli. Elämän opettaja voi kertoa nuorilleen elämän tosi asioista, kuten seksuaalisuudesta, rahan- sekä päihteidenkäytöstä. (Rautiainen 2001, 46.) Nuoret mainitsivat myös omaohjaajien huonoja puolia. Niitä olivat vaitiolovelvollisuuden rikkominen, liiallinen kaverillisuus sekä puhuminen nuoren päälle.

Nuorten mielestä ohjaajien sukupuolella ei ole merkitystä. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että olisi hyvä, että nais- ja miesohjaajia olisi yhtä paljon. Näin ollen voitaisiin hyödyntää molempien sukupuolten hyviä puolia, kuten miesten isompaa auktoriteettia ja naisten tunnollisuutta asioiden hoidossa. Osa nuorista korosti miesohjaajien merkitystä, sillä he toimisivat miehen malleina nuorille pojille.

9.2 Mitä omaohjaaja merkitsee nuorelle?

Kun kysyimme nuorilta omaohjaajan merkitystä, kävi ilmi, että osalle nuorista omaohjaaja on merkittävä, koska nuori ja omaohjaaja tulevat hyvin toimeen ja tällöin asiat hoituvat sujuvasti. Esimerkiksi yksi nuorista koki, että hänelle tulee hyvä mieli, kun tietää, että omaohjaaja on paikalla. Osalle nuorista omaohjaaja ei ole kovin merkittävä. Rinkinevan (2007, 39.) opinnäytetyössä nuorten mielestä omaohjaajaa oli heille tärkeä henkilö. Tutkielman nuoret kuvailivat omaohjaajaansa kaveriksi, kuuntelijaksi ja tärkeäksi aikuiseksi.

(Rinkineva 2007, 39.) Osa nuorista koki, että omaohjaaja on vain virallinen asioiden hoitaja. Myös muut ohjaajat voivat olla merkittäviä, ei ainoastaan omaohjaaja. Nuoret kertoivat, että omaohjaajan merkitys riippuu hyvin paljon siitä, millaiset välit nuorella on omaohjaajaan. Yksi nuorista pohti omaohjaajan merkitystä muiden nuorten kannalta. Hänen mukaansa omaohjaajalla ei ole niin suurta merkitystä joillekin nuorille, koska heille on valittu sopimaton omaohjaaja. Tällä nuori tarkoittaa sitä, että omaohjaajan tulisi olla sellainen, jonka kanssa nuori tulee toimeen. Haastatteluissa nuoret pohtivat myös sitä, välittävätkö heidän omaohjaajansa heistä aidosti. Nuorista osa koki, että omaohjaaja välittää heistä aidosti, koska omaohjaaja hoitaa nuoren asioita. Lisäksi nuorista tuntuu siltä, että omaohjaajat toivovat nuoren parasta. Osa nuorista on kuitenkin sitä mieltä, että omaohjaaja välittää heistä vain työnsä takia. Yksi nuori pohti sitä, kuuluuko omaohjaajan edes välittää nuoresta muuten kuin ammatillisesti. Baumeister ja Leary (1995, 500.) kertovatkin, että yhteenkuuluvuuden tarpeessa molemminpuolinen välittäminen ei ole aina välttämätöntä. Ihmiselle on tärkeää, että hän kokee tullessa huolehdituksi ja välitetyksi. Ihmiselle on toissijaista se välittääkö hän itse huolehtijastaan.

Nuoret kertoivat, että heillä on hyvät välit omaohjaajaansa. Haastatteluissa nousee kuitenkin esiin, että heillä ei ole kovin syvää suhdetta omaohjaajaansa kohtaan. Reinikaisen (2009, 160.) mukaan omaohjaajan ja nuoren välillä on aina vuorovaikutusta, mutta heidän välilleen ei välttämättä synny tunnesidettä. Asiakkaan ja työntekijän välillä tulee olla avointa vuorovaikutusta, tasavertaisuutta sekä yhteistyötä. Avoin ja salliva ilmapiiri mahdollistavat muutoksia ja antaa voimavaroja. (Friis ja Kaikko 2009, 76- 78.) Nuorten mielestä suhteen syvyyteen voi vaikuttaa myös se, että omaohjaajat valitaan nuorelle satunnaisesti. Tällöin voi olla mahdollista, että nuoren ja omaohjaajan välillä ei ole tarvittavaa henkilökemiaa, joka mahdollistaisi syvemmän suhteen syntymisen. Nuorten mielestä on siis sattuman kauppaa, tuleeko nuori omaohjaajan kanssa toimeen. Haastatteluissa ilmeni myös, että nuorella on erilaiset välit eri ohjaajiin. Hyvät välit eivät synny välttämättä juuri omaohjaajan kanssa, vaan persoonasta riippuen keneen tahansa nuorisokodin työntekijään. Suhteen syvyyteen voi vaikuttaa myös se, että osa haastateltavista on ollut sijoitettuna nuorisokotiin lyhyen ajan sekä se, että ohjaajien työvuorot ja lomat eivät mene yhteen nuorten menojen kanssa, jonka vuoksi nuori ja omaohjaaja eivät vietä kovin paljon aikaa yhdessä. Nuoret kertoivat myös, että heillä on jo nuorisokodin ulkopuolella tärkeitä aikuissuhteita, jonka vuoksi erityiselle suhteelle nuorisokodin aikuiseen ei välttämättä ole tarvetta. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että apua pyydettiin omaohjaajan sijasta nuorisokodin ulkopuolisilta tahoilta, kuten opettajilta. Myös Heinonen ja Metsälä (2009, 93.) toteavat, että nuorella on usein laaja verkosto, jossa keskeisiä ihmisiä ovat muun muassa nuoren ystävät sekä koulu.

Myös Maslowin (1987.) tarvehierarkian mukaan ihmisellä on halu kuulua ryhmiin, kuten perheeseen ja halu tulla sosiaalisesti hyväksytyksi. Ihmisellä on myös halu itsensä

toteuttamiseen ja kehittämiseen. Tähän tarpeeseen liittyvät muun muassa harrastukset ja opiskelu. Nuoret kokivat, että nuorisokodissa tyydytetään Maslowinkin mainitsemat perustarpeet, kuten aikaisemmin on mainittu. Korkeimpia tarpeita nuoret kuitenkin hakevat enemmän nuorisokodin ulkopuolelta, kuten kaveripiiristä. Pohdimme, että lastensuojelunuorelle kaveripiiri saattaa olla erityisen tärkeä ryhmä. On mahdollista, että kaveripiiri on lastensuojelunuorelle se ryhmä, joka on olemassa sijoitusta ennen, sen aikana ja sijoituksen jälkeen. Tämän vuoksi nuori saattaa hakea turvallisuuden tunnetta, hyväksyntää ja arvostusta mieluummin kaveripiiristä kuin nuorisokodista.

Vaikka nuoret kokivat, että suhde omaohjaajaan ei ole erityinen, osa nuorista kuvaili suhdetta omaohjaajaansa jopa kaverilliseksi. Kaverillisuus oli nuoren mielestä sitä, että hän ja omaohjaaja katsoivat televisiota, pelasivat biljardia sekä juttelivat enemmän asioista. Haastateltavan mielestä oli hyvä asia, että omaohjaaja jousti hänen kohdallaan enemmän nuorisokodin säännöistä. Nuoren mielestä omaohjaaja jousti säännöissä synnyttääkseen paremman luottamuksen nuoreen. Hänen mukaansa nuorisokodin ohjaajat myös tiedostavat sen, että mitä joustavampi ohjaaja on sitä mukavampina nuoret ohjaajaa pitävät. Myös Reinikaisen (2009, 151.) opinnäytetyössä nousi esiin, että nuorille oli tärkeää, että työntekijä suhtautui lastensuojelulaitosten käytäntöihin ja periaatteisiin joustavasti. Nuorina he olisivat toivoneet enemmän yksilöllistä ja tilannekohtaista harkintaa eikä aina niin suoraviivaista sääntöjen noudattamista. Sääntöjen tiukka noudattaminen koettiin ymmärtämättömyytenä ja epäoikeudenmukaisena. Myös toinen haastattelija mainitsi omaohjaajan kaverillisuuden, mutta samalla hän kyseenalaisti omaohjaajansa ammatillisuuden. Nuoren mukaan omaohjaajan kaverillisuus ei välttämättä kuulu hänen työnkuvaansa eikä hänen kuuluisi joustaa säännöistä. Kaikesta huolimatta nuori koki, että omaohjaajan kaverillisuus on hyvä asia. Nuorille on selvästi tärkeää, että aikuisen kanssa voi olla myös kaveri. Vuorisen (1998, 230- 231.) mukaan ystävyys johonkin samanikäiseen tai vanhempaan ihmiseen rakentaa nuoren itseluottamusta. Tämä näkyy siinä, että nuoret kuvailevat hyväksi sellaisen omaohjaajan, jonka kanssa voi olla rennosti. Tärkeää on kuitenkin huomata, että nuori tiedostaa, ettei omaohjaaja voi työnsä puolesta olla nuoren kaveri.

Omaohjaajan merkitykseen liittyy mielestämme myös luottamus. Nuoret luottavat usein luonnostaan aikuisiin, koska luottamus koetaan turvallisuudentunteena. Nuoret myös tiedostavat alitajunnassaan, että he eivät pärjäisi yksin. (Mattila 2007, 23- 24.) Jokainen haastattelemamme nuori koki luottavansa omaohjaajaansa. Nuorten mielestä luottamus näkyy muun muassa nuoren ja omaohjaajan hyvinä väleinä. Nuorten mukaan mitä enemmän aikaa omaohjaajan kanssa viettää, sitä paremmin hänet oppii tuntemaan. Sitä kautta mahdollisesti myös välit paranevat. Mattila (2007, 23- 24.) näkee, että yhdessä olemisella ja tekemisellä on merkitystä luottamuksellisen ilmapiirin syntymiseen. Yksi nuori kertoi myös toivovansa epävirallisia keskusteluja, joita ei kirjattaisi virallisiin asiakirjoihin. Hänen mukaansa nuoren

ja omaohjaajan välille syntyy syvempi luottamus, jos nuori tietää, ettei hänen asioistaan puhuta julkisesti. Myös Rinkinevan (2007, 40.) opinnäytetyössä kirjaaminen tuli esiin. Opinnäytetyön nuoret kertoivat, että heillä on asioita, joita eivät halua kirjattavan virallisiin asiakirjoihin ja se on heidän mukaansa sovittavissa omaohjaajan kanssa. (Rinkineva 2007, 40.) Haastattelussa eräs nuori ajatteli, että omaohjaaja joustaa säännöissä saadakseen omaohjattavansa luottamuksen, koska tällainen ohjaaja koetaan nuorten keskuudessa miellyttävämmäksi. Vaikka nuoret kokivat luottavansa omaohjaajiinsa, he eivät kuitenkaan kertoisi omaohjaajalleen salaisuuksia. Nuoret kertoivat luottavansa siihen, että nuorisokodin omaohjaajat tekevät työnsä. Eräs haastateltavista kyseenalaisti, voiko omaohjaajaan menettää edes luottamuksen. Nuori kertoi luottavansa siihen, että nuorisokodin työntekijät ovat tarkoin valittuja ja siksi luotettavia. Yksi haastateltava kertoi luottavansa enemmän nuorisokodin ulkopuolisiin ihmisiin, koska nuorisokodin työntekijöillä on velvollisuus raportoida nuoren kanssa käydyt keskustelut virallisiin asiakirjoihin. Toisin sanoen nuoret luottavat omaohjaajiinsa ammattilaisina, jotka hoitavat työnsä. Nuoret eivät niinkään koe omaohjaajiaan sellaisina henkilöinä, joille voisi kertoa henkilökohtaisimpia asioitaan.

Haastatteluissa nuoret kertovat, että omaohjaajien kanssa käydyt keskustelut ovat usein ohimeneviä ja pysyvät yleisellä tasolla. Rinkinevan (2007, 39- 40.) opinnäytetyön nuoret kertoivat, että omaohjaajalle kerrotaan kuulumisia ja kysytään neuvoa. Opinnäytetyön nuoret kertoivat puhuvansa omaohjaajansa kanssa lähes kaikesta. Yksi opinnäytetyön nuorista kertoi, että puhumista helpotti se, kun oppi tuntemaan omaohjaajansa paremmin. (Rinkineva 2007, 39- 40.) Nuoret kuitenkin kokivat, että jos tarve juttelulle tulisi, nuorisokodissa olisi ohjaaja, jolle puhua. Haastatteluissa ilmeni, että toiset nuoret pystyvät avautumaan ohjaajalle paremmin kuin toiset. Näin ollen mielestämme se, onko nuoren helppo puhua aikuiselle tai haluaako hän edes keskustelusuhdetta aikuiseseen, riippuu nuoren persoonasta. Osa nuorista koki saavansa keskusteluapua enemmän kavereiltaan kuin omaohjaajalta. Pohdimme, että on varmasti luonnollista, että nuori puhuu henkilökohtaisista asioistaan mieluummin kavereilleen, koska usein kaverit ovat nuorille läheisempiä kuin esimerkiksi omaohjaaja. Kavereilta saa usein myös vertaistukea nuoruuden tuomiin kysymyksiin ja ajatuksiin, sillä samanikäisillä on usein samankaltainen ajatusmaailma. Myös Vuorinen (1998, 213.) toteaa, että nuorilla on suuri tarve päästä käsittelemään omia tunteitaan vertaisryhmässä, joka on luonnollinen sosiaalisen kehityksen esivaihe. Tämä tukee nuoren kehittymistä sosiaalisen yhteisön jäseneksi ja auttaa häntä itsenäistymään, esimerkiksi vanhemmistaan.

9.3 Omaohjaajuuden kehittäminen nuoren näkökulmasta

Nuoret pohtivat, voisiko omaohjaajan ja heidän välistä luottamusta parantaa. Luottamuksen parantaminen on nuorten mielestä omaohjaajasta kiinni. Tämä tarkoittaa sitä, että jos

omaohjaajat hoitavat työnsä hyvin, luottamus paranee. Nuoret pohtivat myös, että voivat itse parantaa luottamusta käyttäytymällä hyvin ja noudattamalla nuorisokodin sääntöjä. Nuorille on tärkeää tietää, mitä omaohjaaja nuorisokodissa tekee ja miten hän asioita hoitaa. Nuorten mielestä omaohjaajien kanssa tulisi tehdä enemmän asioita yhdessä, sillä mitä enemmän aikaa viettää yhdessä sitä paremmat välit omaohjaajan ja nuoren välille tulee.

Haastatteluissa nousi esiin, että avolaitos- malli, ei ainakaan edistä nuoren ja omaohjaajan välien lähentymistä. Yksi nuorista kertoi, että hänellä oli aiemmassa laitoksessa läheisiä suhteita ohjaajiin, nimenomaan sen vuoksi, että laitoksessa vietettiin enemmän aikaa ja ohjaajia oli enemmän paikalla. Hänen mukaansa nykyisessä laitoksessa nuorilla on vapaus kulkea oman mielensä mukaan ja hän myös kertoi laitoksen olevan yksi vapaimmista, mitä hän tietää. Avolaitos- mallin takia nuorista tuntuu, että ohjaajat jäävät etäiseksi. Yksi nuorista kertoi, että viettäisi enemmän aikaa nuorisokodissa, jos hänellä olisi paremmat välit omaohjaajaansa.

Nuorten mielestä omaohjaaja nuorelle tulisi valita joko niin, että nuoret saisivat itse valita omaohjaajansa tai niin, että omaohjaaja valittaisiin nuoren taustatietojen, kuten harrastusten perusteella. Nuoret perustelivat sitä, että saisivat itse valita omaohjaajansa, sillä, että he olisivat tienneet jo muutaman viikon perusteella heille sopivan ja heitä miellyttävän ohjaajan. Yhden mielestä hänen omaohjaajakseen sopisi perheellinen henkilö, koska hän ymmärtäisi nuoria paremmin.

Nuorten unelma omaohjaaja olisi nuoria ymmärtävä, rento, joustava ja luotettava työntekijä. Unelma omaohjaaja osaisi lukea nuorta ja toimisi sen mukaan. Hän ei myöskään valittaisi turhan takia. Unelma omaohjaaja olisi myös omistautuva työntekijä, joka olisi valmis uhraamaan omaa aikaansa. Myös Rinkinevan (2007, 45.) opinnäytetyön nuorten mielestä unelmaomaohjaaja olisi joustava.

10 Pohdinta

Haluamme vielä käydä nuorten haastatteluissa esiin tuomia asioita läpi ammatillisesta näkökulmasta, peilataksemme nuorten ajatuksia työntekijän näkökulmaan. Esiin nousseet asiat liittyvät vahvasti nuoren ja omaohjaajan väliseen suhteeseen. Pohdinnassa haluamme myös tuoda esille oman näkökulmamme omaohjaajuudesta.

Nuorten haastatteluissa kävi toistuvasti ilmi, että nuoren mielestä suhde omaohjaajaan ei ole erityinen, verrattuna esimerkiksi muihin nuorisokodin työntekijöihin. Useasti myös mainittiin, että kyseisen laitoksen vapaa ympäristö aiheuttaa sen, että omaohjaajat kuin myös muut ohjaajat jäävät nuorille etäisiksi. Nuoret mainitsivat, ettei nuoren ja omaohjaajan välillä ole

esimerkiksi sovittuja tapaamisia säännöllisesti, vaan tapaamiset ovat usein ohimeneviä ja sattuvat silloin, kun kummatkin ovat paikalla. Olemme pohtineet sitä, viekö avolaitos, jossa nuorella on lupa poistua ja työntekijä ei voi pakottaa nuorta jäämään nuorisokotiin, maton omaohjaajamenetelmän alta? Omaohjaajasuhteen tarkoituksena on antaa nuorelle mahdollisuus luoda aikuiseen luottamuksellinen suhde, kiintyminen ja samaistuminen (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 102). Jos omaohjaajan tehtävä on luoda nuoreen luottamuksellinen vuorovaikutussuhde sekä tukea nuorta kasvamisessa ja itsenäistymisessä, tulisi nuorisokodin ympäristönä tukea tätä tehtävää. Jotta nuorella voi olla yhteenkuuluvuuden tunne aikuiseen, se vaatii jatkuvaa vuorovaikutusta ja osoitusta siitä, että välitetään (Baumeister & Leary 1995). Pohdimme myös, tukeeko avolaitosmalli omaohjaajamenetelmän mahdollisuutta tarjota nuorelle uusia aikuissuhteita. Toki nuorisokodissa on aina läsnä aikuisia, joihin nuori voi halutessaan luoda syvemmän vuorovaikutussuhteen, mutta kuten haastateltavat nuoretkin kertoivat, he viettävät mieluummin aikaansa heille jo läheisten ihmisten kanssa. Mietimme myös sitä, että jos nuorella ei olisikaan jo ennestään tärkeitä aikuissuhteita, hän saattaisi ehkä helpommin hakea aikuissuhteita nuorisokodista. Toisaalta avolaitosmalli ei helpota omaohjaajaa luomaan tunnesuhtetta nuoreen, sillä nuoret kertoivat viettävänsä aikaansa mieluummin nuorisokodin ulkopuolella. Näin ollen avolaitos on mielestämme omaohjaajalle haastava työympäristö. Ehkä suljetummassa laitoksessa on paremmat mahdollisuudet luoda syvempi suhde nuoreen koska siellä on mahdollisuus viettää enemmän aikaa yhdessä. Myös meidän opinnäytetyön nuoret kertoivat, että mitä enemmän viettää aikaa ohjaajien kanssa, sitä paremmat välit häneen voi kehittyä.

Mielestämme on huolestuttavaa, että haastatteluissa nousi esiin omaohjaajan mahdollinen vaitiolovelvollisuuden rikkominen. Vaitiolovelvollisuus on yksi tärkeimpiä sosiaalialan eettisiä ohjeita. Asiakslain (11 §) mukaan asiakkaalla on oikeus yksityisyyteen ja henkilökohtaiseen tietosuojaan. Sosiaalialan ammattilaisen tulee toimia hienotunteisesti sekä asiakassuhteen luottamusta kunnioittaen. Ammattilaisen velvollisuus on suojella asiakkaan yksityisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta, esimerkiksi laitososuhteissa. Myös lapsella on oikeus yksityisyyteen. (Asiakslaki 11 §.) Mielestämme vaitiolovelvollisuus on myös tärkeä ajatellen nuoren ja omaohjaajan välistä luottamusta. Luottamuksellisen suhteen luominen on yksi omaohjaajan tärkeimmistä tehtävistä. Se luo nuorelle muun muassa turvallisuudentunnetta. (Ensi- j turvakotien liitto 2009.) Nuoren ja omaohjaajan välille syntyy syvempi luottamus, jos nuori tietää, ettei hänen asioistaan puhuta julkisesti. Eräissä haastattelussa nuori kertoi myös toivovansa epävirallisia keskusteluja, joita ei kirjattaisi virallisiin asiakirjoihin. Pohdimme, että voiko nuoren ja omaohjaajan välille edes syntyä täysin luottamuksellista vuorovaikutussuhtetta, koska esimerkiksi nuorisokodissa omaohjaajan tulee kirjata nuoren kanssa käydyt keskustelut virallisiin asiakirjoihin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että nuoren omaohjaajalleen kertomat henkilökohtaiset asiat saattavat tulla muiden nuorisokodin

ohjaajien tietoon virallisten asiakirjojen kautta. Tällöin nuori saattaa kokea, ettei pysty kertomaan asioitaan täysin luottamuksellisesti niin, että ne pysyisivät ainoastaan hänen ja omaohjaajan välillä.

Kyrönsepän ja Rautiaisen (1993, 102.) mukaan asiakas voi kiintyä omaohjaajaansa, jos omaohjaaja osoittaa mielenkiintonsa asiakkaan elämään ja historiaan, jonka kautta oppii ymmärtämään asiakkaan käyttäytymistä, olemusta ja persoonaa. Myös haastatteluissamme nuoret nostivat esiin, että heidän ja omaohjaajan suhteen kannalta olisi tärkeää, että omaohjaaja tuntisi nuoren hyvin ja ymmärtäisi tätä. Omaohjaajan tulisikin perehtyä omaohjattavansa asioihin perusteellisesti. Mielestämme ei riitä, että omaohjaaja perehtyy omaohjattavansa tietoihin vaan hänen tulisi myös työaikansa puitteissa pyrkiä viettämään mahdollisimman paljon aikaa nuoren kanssa oppiakseen tuntemaan, millainen nuori on. Nuoret pitivät yllättävän tärkeänä pieniä arkisia hetkiä, kuten ruokapöydässä käydyt keskustelut. Toki on ymmärrettävää, että nykyajan resurssien vähäisyys on vaikuttanut siihen, että asiakkaan kanssa vietetty aika on supistunut. Esimerkiksi aikaa voi mennä yhä enemmän paperitöihin. On hämmästyttävää, että resurssien supistaminen vaikuttaa asiakkaan etuun.

Nuoret nostivat haastatteluissa esiin, että hyvä omaohjaaja on kaverillinen ja joustava, mutta toisaalta tunnollisesti työnsä tekevä. Ohjaajien työssä käytettäviä rooleja on yhtä monta kuin työntekijöitäkin. Jokainen työntekijä luo omanlaisensa roolin ja muokkaa sitä. (Øvretveit 1995, 115.) Lastensuojelulaitoksessa ohjaajat asettavat rajoja, tukevat, antavat huolenpitoa, ovat läsnä ja ohjaavat nuorta (Rautiainen 2001, 53). Yksi nuorista kyseenalaisti omaohjaajansa kaverillisuuden, sillä se ei kuulu nuoren mukaan ohjaajan työnkuvaan. Mielestämme aikuisen ei kuulu luoda kaverisuhdetta nuoreen, varsinkaan sellaisten aikuisten, jotka ammattinsa puolesta työskentelevät lasten tai nuorten kanssa. Aikuisen tulisi olla kasvattaja ja roolimalli. Yksi haastateltavista kertoi myös, että hänen omaohjaajansa joustaa säännöissä saadakseen hänen luottamuksensa. Nuoren mukaan ohjaaja tiedostavat, että mitä joustavampi aikuinen on, sitä mukavampana häntä pidetään. Mielestämme kyseessä on vaarallinen hyvä ohjaaja- paha ohjaaja- asetelma. Nuoret huomaavat nopeasti kuka ohjaaja joustaa ja kuka puolestaan pitäytyy säännöissä. Tällöin nuoret saattavat käyttää joustavaa ohjaaja hyväkseen saadakseen tahtonsa läpi. Sovituista säännöistä kiinni pitävä aikuinen koettiin haastatteluissa nuorten keskuudessa huonommaksi kuin joustava aikuinen. Nuorisokodin säännöt ja käytännöt ovat kuitenkin olemassa, jotta nuorisokodin arki sujuisi ja kaikilla olisi yhteiset pelisäännöt. Nuorten itsenäistymisvaiheessa on tärkeää, että aikuinen toimii edelleen rajojen asettajana. Rajojen asettaminen luo turvallisuuden tunnetta ja suojelee nuorta tekemästä huonoja valintoja. (Rautiainen 2001, 53.) Säännöistä joustaminen saattaa aiheuttaa myös ristiriitoja työyhteisössä, kun yhteisesti sovitusta linjoista ei pidetäkään kiinni. Varmasti säännöistä joustava kaverisuhde esimerkiksi teini-ikäiseen saattaa olla helpompi vaihtoehto kuin rajoittava ja kasvattava lapsi-aikuissuhde. Mielestämme

aikuisen tulee ymmärtää, että yhteisesti sovitut säännöt ovat niin nuoren kuin työyhteisönkin parhaaksi.

Mielenkiintoista oli huomata, että nuorten vastauksien välillä on ristiriitaisuuksia. Nuoret kertoivat selkeästi, mitä omaohjaajuudelta odottivat tai mitä ajattelivat sen olevan. He eivät kuitenkaan kokeneet, että omaohjaajasuhteen tarvitsee muuttua, vaikka siinä oli heidän mielestään puutteita. Nuorten mukaan he eivät esimerkiksi näe omaohjaajiaan kovinkaan paljon, vaikka heidän mielestään yhteinen ajanvietto parantaisi heidän välejänsä omaohjaajaansa. He siis kertovat selkeän epäkohdan omaohjaajuudessa, mutta heti perään toteavat, etteivät itse koe tarpeelliseksi ajanvieton lisäämistä. Nuorella on voinut ennen lastensuojelun piirin tuloa olla useita kontakteja eri viranomaisiin ja ammattilaisiin, kuten opettajiin, kuraattoriin, nuorisopsykiatrisiin, nuorisotyöhön ja poliisiin. (Heinonen & Metsälä 2009, 93.) Nuoruusiässä maailma myös avartuu ja nuoren olemukseen ilmaantuu aikuisen tunne- elämän, ajattelun ja käyttäytymisen piirteitä. Ajattelun vahvistuessa persoona selkiytyy ja jäsentyy. (Turunen 2005, 113- 138.) Näin ollen nuorella ei välttämättä ole halua luoda enää yhtään viranomaissuhdetta. Toisaalta nuorilla saattaa olla muita tärkeitä aikuissuhteita, jonka vuoksi nuoret eivät kaipaa uusia aikuisia elämäänsä. Päättelimme myös, että nuorella on selkeästi kyky pohtia ympärillä olevaa maailmaa, kuten nuorisokotia ympäristönä ja omaohjaajamenetelmää. Mielestämme ristiriitaisuus tuntui oudolta, mutta saattaa olla nuorelle itsestäänselvyys. Nuori osaa ja pystyy pohtimaan omaohjaajuutta nuorisokodin työvälteenä, mutta ei koe sen kehittämistä itselleen tärkeänä.

11 Lopuksi

Aloitimme opinnäytetyöprosessin syksyllä 2009. Opinnäytetyön aihe nousi nuorisokodista käsin, jossa toinen meistä teki parhaillaan sijaisuutta. Työyhteisö oli koonnut työryhmän, joka alkaisi valmistella omaohjaajan käsikirjaa. Työryhmä oli kiinnostunut saamaan myös nuorten näkökulman näkyviin käsikirjassaan. Kiinnostuimme aiheesta ja päätimme tehdä opinnäytetyön nuorisokodin omaohjaajuudesta nuorten näkökulmasta. Aloimme etsiä teoriaa lastensuojelusta ja sen lainsäädännöstä, nuorista sekä omaohjaajuudesta. Joulukuussa olimme saaneet valmiiksi opinnäytetyösuunnitelman, jonka esittelimme suunnitelmaseminaarissa 17.12.2009.

Suunnitelman läpi mentyä haimme tutkimuslupaa. Tutkimusluvan saanti olikin pidempi prosessi, mitä olimme ajatelleet. Mukaan mahtui epäonnea ja ehtoja. Viimein saimme tutkimusluvan maaliskuun puolivälissä. Tämän jälkeen aloimme valmistautua haastattelujen tekemiseen. Alun perin olimme suunnitelleet, että toteutamme haastattelut ryhmähaastatteluina, mutta lopulta jokainen haastateltava haastateltiin erikseen.

Ryhmähaastattelussa haasteeksi osoittautuivat aikataululliset ongelmat. Antamamme ajat eivät sopineet kuin yhdelle pojalle kerrallaan. Myöhemmin totesimme, että aiheen kannalta oli kuitenkin parempi, että haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Aihe tuntui olevan kuitenkin melko arka ja uskomme, että saimme paljon enemmän materiaalia haastatteluista, kun pystyimme kysymään tarkentavia kysymyksiä.

Haastattelujen jälkeen pyrimme tekemään litteroinnit mahdollisimman pian. Tämä koettiin hyväksi, sillä haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa. Litteroinnin jälkeen aloimme analysoida tuloksia. Haastattelun purku osoittautui mielenkiintoiseksi. Sen tekeminen sujuikin mallikkaasti ja nopeasti. Seuraavaksi olikin aika tehdä johtopäätökset. Johtopäätöksien tekeminen oli haastavaa. Haastavaksi johtopäätösten tekemisen teki se, että meidän oli vaikea pysyä nuorten näkökulmassa. Meidän teki koko ajan mieli analysoida tuloksia ammatillisesta näkökulmasta, jonka koimme myös tärkeäksi. Ratkaisimme asian niin, että johtopäätöksissä toimme esiin nuorten näkökulman ja pohdinnassa päätimme miettiä tuloksia ammatillisesta näkökulmasta. Analysoinnin yhteydessä muokkasimme myös tutkimuskysymyksiämme hieman tarkemmiksi. Aikaisempi tutkimuskysymyksemme oli, että miten omaohjaajuus näkyy nuorisokodin arjessa. Haastatteluja purkaessa kuitenkin huomasimme, ettei tärkeämmäksi kysymykseksi muodostui, mitä omaohjaajuus on nuoren mielestä.

Uskomme, että tutkimuksemme tulokset omaohjaajuudesta eivät välttämättä ole yleistettävissä kaikissa lastensuojelulaitoksissa. Uskomme kuitenkin siihen, että tulokset ovat yleistettävissä tekemässämme nuorisokodissa, koska tutkimusryhmässämme oli kuitenkin viisi haastateltavaa. Jos toteuttaisimme opinnäytetyömme uudelleen, tulokset saattaisivat olla erilaisia. Erilaiset tulokset saattaisivat johtua siitä, että haastateltavat olisivat ehtineet pohtia asiaa enemmän tai siitä, että työntekijät ja nuoret olisivat vaihtuneet, mikä vaikuttaisi koko nuorisokodin yhteisöön. Jos opinnäytetyö uusittaisiin, varaisimme enemmän aikaa haastattelujen toteuttamiseen sekä aikatauluun, jotta olisimme saaneet järjestettyä haastattelun henkilökohtaisesti kaikkien osaston nuorten kanssa. Pohjustaisimme myös nuoria paremmin haastatteluun, jolloin he olisivat mahdollisesti miettineet joitakin asioita jo valmiiksi ennen haastattelua. Myös ne, jotka eivät halunneet osallistua haastatteluun, olisivat tienneet enemmän aiheesta, eivätkä ainakaan tämän takia olisi jättäneet tulematta haastateltavaksi.

Olemme tyytyväisiä siihen, että valitsimme opinnäytetyömme näkökulmaksi nuoret. Vaikka näkökulma oli haastava, koimme asian tärkeäksi, koska aikaisemmat tutkimukset ovat kuvanneet omaohjaajuutta pääasiassa ohjaajien näkökulmasta. Opinnäytetyöllämme halusimme tuoda esiin asiakaslähtöisyyden tärkeyden. Lastensuojelulaissakin nousee esiin, että nuoren on oltava osallisena häntä koskevissa lastensuojelun toimenpiteissä.

Opinnäytetyömme avulla nuoret saivat oman äänensä kuuluviin nuorisokodin osaston omaohjaajamenetelmää ajatellen.

Lähteet

- Baumeister, R. & Leary, M. The need to belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation. *Psychological Bulletin*. 1995. [WWW-dokumentti] <<http://persweb.wabash.edu/facstaff/hortonr/articles%20for%20class/baumeister%20and%20Leary.pdf>> (viitattu 22.5.2010.)
- Bardy, M. & Känkkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat, ihmisyyttä vaalimassa. *Stakes. Vammala*.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 6. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Forsberg, H., Ritala- Koskinen & Törrönen, M. 2006. *Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*. Juva: PS-Kustannus.
- Grönroos, O. 2003. *Kohti terapeuttisempaa hoitoa... Naulakallion hoito- ja kasvatuskotien kehittämissuunnitelma. Kasvatus - ja opetusalan konsultaatio- ja johtajuuskoulutus. Projektityö*. Helsingin yliopisto. Vantaan täydennyskoulutuslaitos.
- Heinonen, H. & Metsola, J. (toim.) 2009. *Lastensuojelua kehittämässä. Kokemuksia pääkaupunkiseudulta*. SOCCA & Heikki Waris- instituutti. Julkaisusarja 19.
- Hirsijärvi, S & Hurme, H. 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Härkönen, M. 2009. *Tuen monet kasvot nuorisokodissa asuvien nuorten kertomuksissa*. Helsingin yliopisto. Yliopistopaino.
- Jaakola, K. & Varjolinna, K. *Omaohjaajuus Viertolan vastaanottokodissa. Opinnäytetyö*. Diakonia- ammattikorkeakoulu. 2002
- Kalliopuska, M. *Psykologian sanasto*. Otava. Keuruu.
- Kvale, S. 1996. *InterViews. An introduction to qualitative research interviewing*. London: Sage
- Kyrönseppä, U. & Rautiainen, J-M. *Lapsi laitoksessa*. Porvoo 1993.
- Lyytinen, P., Korkiakangas & Lyytinen, H. 1997. *Näkökulmia kehityspsykologiaan kehityskontekstissaan*. Porvoo: WSOY.
- Maslow, A. *Motivation and Personality*. New York. 1987.
- Metsämuuronen, J. 2006. *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp Ky.
- Mönkkönen, K. *Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö*. Helsinki 2007.
- Nuorisokodin omat materiaalit. 1999-2009.
- Omaohjaajuus. Ensi ja turvakotien liitto. [WWW-dokumentti] <www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/.../Omaohjaajuus.doc> (Viitattu 30.9.2009)
- Øvretveit, J. 1995. *Moniammatillisen yhteistyön opas. Sairaanhoidtajien koulutussäätö*. Helsinki: Hakapaino.
- Rautiainen M. 2009 *Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelle*. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Ritaranta, S. I Asiakastyönhaasteet. Työterveyslaitos. 2010. [WWW-dokumentti]
<http://www.ttl.fi/fi/toimialat/soter/asiakastyon_haasteet/Sivut/default.aspx> (viitattu 10.5.2010.)

Rinkineva, L. Omaohjaajamenetelmä Vaajakosken SOS- nuorisokodissa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2007.

Reinikainen S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin yliopisto: yliopistopaino.

Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja 2008. Lastensuojelulaitokset. [WWW-dokumentti]
<<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/>> (viitattu 22.5.2010.)

Sulkunen, P. 1990. Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Turunen, K. Ikävaiheiden kriisit. 2005. Juva. Atena.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma : johdatus tutkielman maailmaan. 5. painos. Porvoo: WSOY

Vuorinen, R. 1998. Minän synty ja kehitys. 2. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Vilén, M. Leppämäki, P. & Ekström, L. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. uudistettu painos. 2008.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset teemoittain

Vuorovaikutussuhde

1. Millaiset välit sinulla on omaohjaajaasi?
2. Mitä omaohjaaja merkitsee sinulle?
3. Tuntuuko, että omaohjaasi välittää sinusta aidosti?
4. Kuinka paljon vietät aikaa omaohjaajasi kanssa?
5. Luotatko omaohjaajaasi?
6. Uskotko, että omaohjaajasi luottaa sinuun?
7. Mikä omaohjaajassasi on parasta? Mikä ärsyttävintä?
8. Mitkä ovat parhaimmat ja ikävimmät hetket omaohjaajasi kanssa?

Arki

1. Vaikuttaako omaohjaajasi nuorisokodissa viihtymiseen?
2. Eroaa omaohjaaja muista nuorisokodin työntekijöistä?
3. Millaisia asioita teette omaohjaajasi kanssa?
 - a. Mitä haluaisi tehdä?
 - b. Mistä asioista haluaisi jutella?
4. Koetko, että saat omaohjaajaltasi apua, kun sitä tarvitset?
5. Koetko, että sinusta huolehditaan?
 - a. mitä huolenpito nuorelle merkitsee?
 - b. Miten omaohjaaja huolehtii nuoresta?
 - c. Miten huolehtiminen näkyy konkreettisesti arjessa?
6. Näetkö omaohjaajaasi mielestäsi riittävästi?

Omaohjaajuuden kehittäminen

1. Voisiko omaohjaajasi tehdä jotain, jotta välinne olisivat paremmat?
2. Voisiko sinun ja omaohjaajan välistä luottamusta parantaa? Jos voisi, niin miten?
3. Voisiko omaohjaajasi tehdä jotain, jotta viihtyisit paremmin nuorisokodissa? Jos, niin mitä hän voisi tehdä?
4. Haluaisitko enemmän kahdenkeskeistä aikaa omaohjaajan kanssa?
5. Millainen olisi unelma omaohjaajasi?

Liite 2. Lupalappu

Hei,

Olemme kaksi Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Teemme opinnäytetyötä nuorisokodin omaohjaajuudesta nuorten näkökulmasta. Olemme ajatelleet haastatella nuorisokodin osaston poikia opinnäytetyöhömmme. Pojat ovat alaikäisiä, joten kysymme nyt vanhemmilta lupaa haastatteluihin.

(Rasti ruutuun)

Suostun siihen, että lastani haastatellaan.

En suostu siihen, että lastani haastatellaan.

Lapsen nimi _____

Vanhemman allekirjoitus _____

Liite 3. Tutkimuslupahakemus

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

1 (6)

Hakemuksen saapumispäivämäärä Datum då ansökan mottagits

1 TUTKIMUS- LUVAN HAKIJA TAI TUTKIMUS- RYHMÄN VASTUU- HENKILO	Sukunimi, Släktnamn Kiecki	Etunimi Förnamn Veera Janina			
	Osoite Adress Rusinkatu 20 A 54 01360 VANTAA				
DEN SOM AN- HÄLLER OM TILLSTÄND, ELLER ANSVARS- PERSON FÖR UNDERSÖK- NINGSGRUPPEN	Puhelin Telefon 0405890944	Sähköpostiosoite E-postadress Veera.narainen@laura.fi			
	Oppi-/tutkimuslaitos Läro-forskningsanstalt ☐ 1 Yliopisto - Universitet ☐ 2 Muu korkeakoulu - Annan högskola ☐ 3 Keskiasteen/ammattillinen koulu - Mellanstadie/yrkesutbildande skola ☒ 4 Ammattikorkeakoulu - Yrkeshögskola ☐ 5 Muu oppilaitos - Annan läroanstalt ☐ 6 Muu taustayhteisö kuin oppilaitos/koulu - Annan sammanslutning än läroanstalt eller skola Suoritettut tutkinnot Utförda examina				
2 TUTKIMUK- SEN OHJAAJA/ JOHTAJA HANDLEDARE FÖR UNDERSÖK- NINGEN	Nimi Namn JKA S. IPA STILER	Toimipaikka ja osoite Tjänsteställe och adress Laura omk/Tuusulanta/Ratati 22, 01300 VANTAA	Puhelin toimeen Telefon till tjänsten 0465867336		
	Oppiarvo/ammatti Studiegrad/yrke FM/LEHTORI				
3 TUTKIMUS UNDER- SÖKNINGEN	Tutkimuksen kohdealue sosiaalitoimessa Objektet för undersökningen inom socialväsendet				
	1 Lasten päivähoito Barndagvården ☐ 11 päiväkotihoidon vård på daghem ☐ 12 perhepäivähoito familjedagvård ☐ 13 esiopetus förskoleundervisning ☐ 14 kotihoidon tuki hemvårdsstöd ☐ 15 yksityisen hoidon tuki privat vårdstöd	2 Lapsiperheet Barnfamiljer ☐ 21 perhekeskus- toiminta familjecenter- verksamhet ☐ 22 perheneuvola- palvelut familjerådgiv- ningsservice ☐ 23 perheoikeudel- liset asiat familjerättsliga ärenden ☒ 24 sijaishuolto vård utom hemmet ☐ 25 leikkitoiminta lekverksamhet	3 Aikuiset Vuxna ☐ 31 sosiaalinen ja taloudellinen tuki socialt och ekonomiskt stöd ☐ 32 työvoiman palvelukeskus- toiminta verksamhet vid centralen för arbetskrafts- service ☐ 33 sosiaalinen kuntoutus social rehabil- itering ☐ 34 vammaistyo handikapp- service ☐ 35 ruotsinkieliset sosiaalipalvelut svensk socialservice	4 Vanhukset Äldringar ☐ 41 sosiaali- ja lähtyö socialt arbete och närarbete ☐ 42 vanhainkoti- ja palveluasumi- nen boende på äldringshem och servicehus ☐ 43 päivätoiminta dagverksamhet ☐ 44 omaishoidon tuki stöd för närstä- endevärd ☐ 45 palvelu- ja virikistyskeskus- toiminta verksamhet på service- eller rekreations- central för äldringar	5 Hallinto ja kehittämispalvelu Förvaltning och utvecklingservice ☐ päätöksenteko, suunnittelu, valmistelu, viestintä, tietohuolto, koulutus, neuvonta, hallinto- ja tukipalvelut, kehittämistoiminta beslutsfattande, planering, beredning, kommunikation, informationsför- sörjning utbildning, rådgivning, förvaltnings- och stödfunktioner utvecklings- verksamhet
	6. Muu kohdealue mikä: Annat objekt ☐ 61 vilket:				
	Tutkimuksen nimi ja aihe (lyhyt kuvaus) Undersökningens namn och ämne (kort beskrivning) Omaohjaajuus Kannelmäen nuorisokodissa nuorten näkökulmasta				
	☒ Liitteenä tutkimussuunnitelma Forskningsplanen bifogas				
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/ tutkimuslaitoksessa Datum då forskningsplanen godkänts på läro-/ forskningsanstalten 15.12.2009				

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

2

<p>3 TUTKIMUS (jatkuu)</p> <p>UNDER- SÖKNINGEN (forts.)</p>	<p>Tutkimuksen taso/laatu <i>Undersökningens nivå/kvalitet</i></p>		
	☐ 1 Väitöskirja <i>Doktorsavhandling</i>	☐ 2 Lisensiaattitutkimus <i>Licentiatavhandling</i>	☐ 3 Pro gradu ☐ 4 Pro-seminariotyö <i>Proseminariearbete</i>
	☒ 5 Ammatillinen opinnäyte <i>Lärdomsprov för yrkesexamen</i>	☐ 6 Muu opinnäyte <i>Annat lärdomsprov</i>	☐ 7 Muu, mikä <i>Annan, vilken</i>
	<p>Pääasiallinen tutkimustapa/-menetelmä (rastita yksi vaihtoehto) <i>Huvudsaklig undersökningsmetod (kryssa för ett alternativ)</i></p>		
	☐ 1 Kysely <i>Enkät</i>	☒ 2 Haastattelut <i>Intervjuer</i>	☐ 3 Asiakirja-/tilastoanalyysi <i>Dokument-/statistikanalys</i>
	☐ 4 Koeasetelma <i>Provinstillation</i>	☐ 5 Havainnointi <i>Observation</i>	☐ 6 Muu, mikä <i>Annan, vilken</i>
	<p>Aineiston suunniteltu keruu-aika <i>Tidsperiod för insamling av undersökningsmaterial</i> Alkaa <i>Börjar</i> <input type="text" value="1.2.2010"/> Päättyy <i>Upphör</i> <input type="text" value="1.3.2010"/></p>		<p>Tutkimuksen arvioitu valmistusaika <i>Uppskattad tidpunkt då undersökningen antas bli färdig</i> Päivämäärä <i>Datum</i></p>
<p>4 TUTKIMUS- SUUNNITELMAN JULKISUUS FORSKNINGS- PLANENS OFFENTLIGHET</p>	<p>☒ Annan sosiaalivirastolle luvan antaa tutkimussuunnitelmaani koskevia tietoja ulkopuolisille. <i>Jag ger socialverket tillstånd att lämna ut uppgifter om min forskningsplan till utomstående.</i></p> <p>☐ Tutkimussuunnitelmastani ei saa antaa tietoja ulkopuolisille. <i>Uppgifter om min forskningsplan får inte lämnas ut till utomstående.</i></p>		
<p>5 ASIAKIRJA- TIEDOT, JOIHIN TÄSSÄ HAKEMUK- SESSA HAETAAN LUPAA</p> <p>DOKUMENT- UPPGIFTER FÖR VILKA TILLSTÄND ANSÖKS</p>	<p>Tarvittavat sosiaalihuollon salassapidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä <i>Önskade sekretessbelagda uppgifter ur socialväsensdets dokument, vilka uppgifter och varifrån</i></p> <p>Arvio sosiaalivirastolle aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista (Aineiston hankkiminen, tietojen poiminta asiakastietorekisteristä tms.) <i>Bedömning om de extra kostnader som åsamkas socialverket (Anskaffning av undersökningsmaterial, plockning av data från klientdataregistret, o.d.)</i></p>		
<p>6 KÄYTTÖ- OIKEUDET ÅTKOMST- RÄTTIGHETER</p>	<p>Onko haettu tai haetaanko tutkimusta varten käyttöoikeutta sosiaaliviraston tietojärjestelmään? <i>Har den sökande ansökt eller tänker han ansöka om åtkomsträttigheter till socialverkets datasystem för undersökningen?</i></p> <p>☒ 1 Ei <i>Nej</i> ☐ 2 Kyllä <i>Ja</i></p>		<p>Mihin järjestelmään ja mille ajalle? <i>Till vilket system och för vilken tidsperiod?</i></p>
<p>7 MUUT TUTKIMUK- SESSA KÄYTET- TÄVÄT TIEDOT JA SUOSTUMUS ÖVRIGA UPPGIFTER SOM ANVÄNDS I UNDERSÖK- NINGEN OCH SAMTYCKE</p>	<p>Muut asiakirjatiedot, mitkä, mistä ja millaisin luvuin <i>Övriga dokumentuppgifter, vilka, varifrån och med vilka tillstånd</i></p> <p>Muut tiedot (esim. tutkittavilta haastattelu/kyselyyn saatavat tiedot, näytteet yms.) <i>Andra uppgifter (t.ex. uppgifter som erhållits genom intervjuer av de undersökta, prover mm.)</i></p> <p>☐ Liitteenä mallit yhteydenotto- ja informointikirjeistä ja suostumusasiakirjoista <i>Modeller av kontakt- och informationsbrev samt dokument om samtycke bifogas</i></p>		
<p>8 TUTKIMUSREKISTERIN TIETOTYYPI (liitteenä esim. luonnos henkilötietolain perusteella laadittavasta rekisteriselosteesta)</p> <p>TYPER AV DATA I UNDERSÖKNINGS- REGISTRET (bifoga t.ex. ett utkast av den registerbeskrivning som bör göras enligt personuppgiftslagen)</p>	<p>☒ 1 Tutkimus ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja. Ei synny rekisteriä. <i>Undersökningen innehåller inte uppgifter som personer kan identifieras av. Register uppstår inte.</i></p> <p>☐ 2 Tutkimusrekisteriin kerättävät tunniste- ja yksilöintitiedot eriteltyinä (myös esim. kuva- tai videomateriaali, joista henkilö on tunnistettavissa, edellyttää tutkimusrekisteriä) <i>Specifisering över individuella personuppgifter man har för avsikt att samla upp i ett undersökningsregister (även t. ex. bild- och videomaterial, ur vilket personer kan identifieras, kräver ett undersökningsregister)</i></p>		

9
TUTKIMUS-
AINEISTON
SUOJAUS
LUVATONTA
KÄSITTELYÄ
VASTAAN

SKYDD AV
UNDERSÖK-
NINGSS-
MATERIALET
MOT OLOVLIG
BEHANDLING

Tunnistetietojen käyttö tutkimuksessa

- 1 Tutkimusaineisto ei sisällä tunnistetietoja.
Undersökningsmaterialet innehåller inte identifieringsuppgifter.
- 2 Tunnistetiedot poistetaan ennen analyysivaihetta.
Identifieringsuppgifterna avlägsnas före analyskedet.
- 3 Analyysi tehdään tunnistetiedoin. Perustelu tunnistetietojen säilyttämiseksi aineistossa:
Analysen görs med identifieringsuppgifter. Motivering till att identifieringsuppgifterna bevaras i materialet:

Jos analyysi tehdään tunnistetiedoin, miten aineiston suojaus on järjestetty?
Om analysen görs med identifieringsuppgifter, hur har dataskyddet av materialet ordnats?

Atk:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa *Skyddsförfarande av materialet som behandlas med adb*

- 1 käyttäjätunnus 2 salasana 3 käytön rekisteröinti 4 kulun valvonta 5 muu
användarkod lösenord användarregistrering passerkontroll övrigt skydd

Kuivatkaa muu suojaustapa tarkemmin eri käsittelyvaiheiden osalta.
Beskriv det övriga skyddsförfarandet i detalj i olika skeden av behandlingen av data.

Kuka vastaa rekisterinpidosta ja sen laillisuudesta (henkilön nimi)?
Vem ansvarar för registerföring och dess laglighet (personens namn)?

10
TUTKIMUS-
AINEISTON
HÄVITTÄ-
MINEN/
ARKISTOINTI

FÖRSTÖ-
RING/
ARKIVERING
AV
UNDERSÖK-
NINGSS-
MATERIALET

Tutkimusaineiston hävittäminen *Förstöring av undersökningsmaterialet*

- 1 Tutkimusaineisto ja tunnistetiedot hävitetään, miten ja milloin:
Undersökningsmaterialet och identifieringsuppgifterna förstörs, hur och när:
- 2 Tutkimusaineisto ilman tunnistetietoja säilytetään/arkistoidaan
Undersökningsmaterialet utan identifieringsuppgifter förvaras /arkiveras
- 3 Tutkimusaineisto tunnistetiedoin säilytetään/arkistoidaan
Undersökningsmaterialet med identifieringsuppgifter förvaras /arkiveras
- Tutkimusaineiston arkistointi *Arkivering av undersökningsmaterialet***
- 1 Ilman tunnistetietoja *Utan identifieringsuppgifter*
Mihin arkistoidaan *Arkiveringsplats*
- 2 Tunnistetiedoin arkistolaissa tarkoitetun viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostus-
suunnitelman mukaisesti.
Med identifieringsuppgifter som myndighetsmaterial enligt en arkivbildningsplan med stöd av arkivlagens föreskrifter.
Mihin arkistoidaan *Arkiveringsplats*
Säilytetään tutkija Vera Riekin kotona
- 3 Tunnistetiedoin Kansallisarkiston luvalla. *Med identifieringsuppgifter med tillstånd av riksarkivet.*
Mihin arkistoidaan *Arkiveringsplats*

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

4

<p>11 TUTKIMUKSEN EETTINEN ARVIOINTI</p> <p>ETISK BEDÖMNING AV UNDER- SÖKNINGEN</p>	<p>Miten eettiset näkökohdat on otettu huomioon tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa? <i>Hur har de etiska aspekterna beaktats i planeringen av undersökningen och dess genomförande?</i></p> <p style="text-align: center; font-size: 1.2em;">kts. suunnitelma</p>		
<p>12 SITOU- MUKSET JA ALLEKIRJOI- TUKSET</p> <p>(Sitoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtäessä käsittelevät salassa pidettäviä tietoja)</p> <p>FÖRBINDEL- SER OCH UNDER- TECKNINGAR</p> <p>(Förbindelsen undertecknas av alla som under förloppet av undersök- ningen behandlar sekretess- belagda uppgifter)</p>	<p>Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja asiakkaan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus enkä luovuta saamiani henkilötietoja sivulliselle.</p> <p>Luovutan valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen korvauksetta sosiaaliviraston tietopalveluun, osoite: PL 7010, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI.</p>	<p><i>Jag förbinder mig till att inte använda de uppgifter jag erhållit till förfråg eller i nedsättande syfte för klienten eller hans/hennes närmaste eller i avsikt att kränka sådana intressen som sekretessplikten är avsedd att skydda. Jag överläter inte heller personuppgifter jag erhållit till utomstående.</i></p> <p><i>Jag överläter ett exemplar av den färdiga forskningsrapporten utan ersättning till socialverkets informationstjänst, PB 7010, 00099 HELSINGFORS STAD</i></p>	
	<p>Paikka ja päivämäärä <i>Ort och datum</i></p> <p>14.01.2010</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys <i>Underskrift och namnförtydligande</i></p> <p>Veera Kieles Veera Rietki</p>	<p>Henkilötunnus <i>Personbeteckning</i></p> <p>070286-136P</p>
	<p>Paikka ja päivämäärä <i>Ort och datum</i></p> <p>11.01.2010</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys <i>Underskrift och namnförtydligande</i></p> <p><i>[Signature]</i> TARU VIITANEN</p>	<p>Henkilötunnus <i>Personbeteckning</i></p> <p>120187-200E</p>
	<p>Paikka ja päivämäärä <i>Ort och datum</i></p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys <i>Underskrift och namnförtydligande</i></p>	<p>Henkilötunnus <i>Personbeteckning</i></p>
	<p>Paikka ja päivämäärä <i>Ort och datum</i></p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys <i>Underskrift och namnförtydligande</i></p>	<p>Henkilötunnus <i>Personbeteckning</i></p>
	<p>Paikka ja päivämäärä <i>Ort och datum</i></p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys <i>Underskrift och namnförtydligande</i></p>	<p>Henkilötunnus <i>Personbeteckning</i></p>
	<p>Osoite johon päätös lähetetään <i>Adress till vilken beslutet skall sändas</i></p>		
<p>13 LAUSUNTO TUTKIMUK- SESTA JA HAKEMUKSEN TEKNINEN TARKISTA- MINEN</p> <p>UTLÅTANDE OM UNDER- SÖKNINGEN OCH TEKNISK GRANSKNING AV ANSÖKAN</p>	<p>Lausunto/ Vastuualue 1 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 1</i></p> <p><i>[Signature]</i></p> <p>Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i></p> <p>31.3.2010 <i>[Signature]</i> Maria Kambila 3603152 <i>Mh: 050</i></p> <p>Lausunto/ Vastuualue 2 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 2</i></p> <p>TEKNINEN TARKASTUS JA HYVÄKÄYNTÄ</p> <p>Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i></p> <p>7.4.2010 <i>[Signature]</i> TINA TURKIA</p>		

TILLSTAND

13 jatkuu fortsätter	Lausunto/ Vastuualue 3 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 3</i>		
	<i>PUOLAN TURKINUSTIA.</i>		
	<i>ERONTA SOITETTU TERHI LEINOLLE PUOLTA UUTTEN</i>		
	Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvennys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i>		
	<i>Tä Tä TINA TURKIA SOITTANUT</i>		
	Lausunto/ Vastuualue 4 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 4</i>		
	Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvennys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i>		
	Lausunto/ Vastuualue 5 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 5</i>		
14 YHTEYS- HENKILÖ(T) SOSIAALI- VIRASTOSSA KONTAKT- PERSON(ER) PÅ SOCIAL- VERKET	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>
	<i>TINA TURKIA</i>	<i>KEMITTÄMISKONSULTTI</i>	<i>31072923</i>
	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>
	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>

<p>15 PÄÄTÖS BESLUT</p>	<p>☐ 1 Tutkimuslupa myönnetään esitetystä muodossa Forskningsstillstånd beviljas enligt framställningen</p> <p>☒ 2 Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin: Forskningsstillstånd beviljas på följande villkor: <i>HAASTATELTAVIJA EI SAA OLLA NUORIA JOIDEN OMA HOITAJA TUKIJA KANSA TOIMII.</i></p> <p>☐ 3 Lupa tietojen saantiin salassa pidettävistä asiakirjoista ja henkilörekistereistä myönnetään sosiaaliviraston tutkimuksen yhteyshenkilön kanssa erikseen sovitussa laajuudessa. Käyttöoikeudet yksilöidään erikseen lomakkeella "Käyttöoikeus ja vaitiolositoumus" <i>Tillstånd att erhålla data ur sekretessbelagda dokument och personregister beviljas i den omfattning man separat avtalat om med undersökningens kontaktperson på socialverket. Åtkomsträttigheterna specificeras skilt på blanketten "Käyttöoikeus ja vaitiolositoumus"</i></p> <p>☐ 4 Tutkimuslupahakemus hylätään, perustelut: Ansökan om forskningsstillstånd avslås med följande motiveringar:</p>
<p>16 PÄÄTÖKSEN- TEKIJÄ BESLUTS- FATTARE</p>	<p>Päätöspäivämäärä Beslutsdatum</p> <p>Päätöksentekijän allekirjoitus, sen selvitys ja virka-asema Beslutsfattarens underskrift, namnfortydligande och tjänsteställning</p> <p><i>16.4.2010</i> <i>Piia Sutinen, perhepalvelujohtaja</i></p>
<p>17 PÄÄTÖKSEN JAKELU DISTRIBUTION AV BESLUTET</p>	<p>☒ Hakijalle Till den sökande</p> <p>☒ Yhteyshenkilölle Till kontaktpersonen</p> <p>☒ Kehittämispalveluun Till utvecklingsservicen</p> <p>☐ Muualle, mihin/kenelle Till övriga, vem</p>
<p>18 LIITTEET BILAGOR</p>	